

संपादकीय

इंटरनेटच्या युगात ग्रंथालयांचे स्थान

वॉशिंग्टनच्या कन्व्हेन्शन सेंटरमध्ये अमेरिकन लायब्ररी असोसिएशनच्या दहा हजार ग्रंथपाल सदस्यांचा मेळावा मार्चमध्ये झाला.

इंटरनेटच्या युगात ग्रंथालयांची गरज आहे का हा प्रश्न मेळाव्यात चर्चेसाठी ठेवण्यात आला होता. चर्चेचा निष्कर्ष ग्रंथालयांची गरज आहे आणि राहणार असाच निघाला.

ग्रंथालये म्हणजे माणसाच्या ज्ञानविषयक गरजा भागवण्याचे शोधकेंद्र. ग्रंथपाल हे या शोधकेंद्रातले मुख्य मार्गदर्शक. शब्दप्रतिमांच्या अवाढव्य पसान्यातून ते वाचकांना इष्ट त्या विषयाची अचूक माहिती अल्पावधीत मिळवून देण्यास सहाय्य करतात. ज्ञानाचे व माहितीचे व्यवस्थापन, संकलन, संघटन, वर्गीकरण, करून ते आकलनसुलभ अशा स्वरूपात वाचकांना उपलब्ध होण्याच्या प्रक्रियेतील एक महत्त्वपूर्ण घटक म्हणून ग्रंथपाल उपयुक्त कामगिरी बजावतात. संगणकापेक्षाही ग्रंथपालाचे निवडीचे व मार्गदर्शनाचे कार्य अधिक काटेकोर आणि साक्षेपी असू शकते. त्या त्या समाजाच्या ज्ञानविषयक गरजा भागवण्यासाठी परिपूर्ण ग्रंथालये ही इंटरनेटयुगातही अपरिहार्य असतील असा एकूण विचारांचा रोख होता. ग्रंथांचा संग्रह म्हणजे ग्रंथालयाऐवजी 'इन्फर्मेशन सेंटर्स' अशी नवी प्रतिमा तयार होत आहे.

अमेरिकेत ग्रंथालये ही शहरातील सांस्कृतिक केंद्रे म्हणून कार्यरत असतात. ग्रंथाबरोबर कॅसेटस्, सीडी रॉम, नियतकालिके, नकाशे, हस्तलिखिते, मान्यवरांचा पत्रव्यवहार, शासकीय परिपत्रके वगैरेही तेथे मिळतात. अमेरिकेत १६००० ग्रंथालये असून, दर आठवड्याला नागरिकांनी विचारलेल्या सत्तर लाखापेक्षाही अधिक प्रश्नांना तेथील ग्रंथपाल उत्तरे देतात. विशिष्ट विषयांचे संदर्भ, तांत्रिक तपशील वगैरे कुठल्याही प्रकारची वाचकांची समस्या असो, ग्रंथपाल त्याबाबत योग्य ती माहिती पुरवण्याचा प्रामाणिकपणे प्रयत्न करतात. ग्रंथालयात संगणक, इंटरनेट वगैरे सुविधाही उपलब्ध असतात. ग्रंथालये रात्री उशिरापर्यंत उघडी असतात. सुटीच्या दिवशीही उघडी असतात.

प्रत्येक अमेरिकन व्यक्ती वर्षातून किमान तीनदा तरी ग्रंथालयाला भेट देते; आणि वर्षाला सहा पुस्तके तरी घरी वाचण्यासाठी नेते अशी सरासरी सांगण्यात येते. ८१ टक्के अमेरिकनांनी नजिकच्या काळात तरी ग्रंथालयांना पर्याय नाही असे एका सर्वेक्षणात म्हटले. कोणत्याही बाबतीत माहिती हवी असेल तर ग्रंथालयाला फोन करायचा, अशी सवयच तेथील नागरिकांना लहानपणापासून लागलेली असते. इंटरनेटवर ३ कोटीपेक्षाही जास्त वेबसाइट असल्याने कुठून शोधाला सुरुवात

करावी असा प्रश्न वाचकांना पडतो. त्यासाठीही मार्गदर्शनाची गरज असते व ती गरज या ग्रंथालयांमधील ग्रंथपाल पूर्ण करतात. संगणक नेटवर्कने सर्व ग्रंथालये एकमेकांशी जोडलेली असल्याने कुठल्याही ग्रंथालयात असलेले पुस्तक वा अन्य साहित्य मिळू शकते. इंटरनेटवर सर्वच साहित्य घरबसल्या हवे तेथे मिळू शकते. आता तर इंटरनेटवर सर्वच साहित्य उपलब्ध आहे पण ते आपल्याला हव्या तशा स्वरूपात मिळतेच असे नाही; आणि पुस्तकातील पूर्ण संहिताही इंटरनेटवर अजून आलेल्या नाहीत. तो मोठा खर्चिक प्रकल्प असल्याने आजतरी छापील पुस्तक हेच सर्वात सोयीचे साधन ठरते.

अमेरिकेतील ग्रंथालये ही त्या त्या शहराच्या वा भागाच्या नगरपालिकेमार्फत चालवली जातात; आणि त्यांची तरतूद ही अर्थसंकल्पात केलेली असते. ग्रंथालयांच्या इमारती प्रशस्त असतात; आणि त्या इमारतीत ग्रंथसंग्रहाबरोबर इतरही सांस्कृतिक कार्यक्रमांची रेलचेल असते. नागरिकांनी सदस्यत्व स्वीकारले की त्यांना हवी तेवढी पुस्तके विनाशुल्क घरी वाचण्यासाठी नेता येतात; एक ते तीन आठवडे ठेवता येतात. विलंबशुल्कही माफक असते. बालवाचकांसाठी खास व्यवस्था असते. त्यांना पुस्तके उशिरा दिल्याबद्दल दंड होत नाही. मात्र दंड भरता येत नसेल तरी पुस्तके परत करा अशी सूचनाही केली जाते. ग्रंथालय बंद असतानाही पुस्तक परत करण्यासाठी खास पेटी ठेवलेली असते. एखादे पुस्तक हवे असेल तर त्यासाठी मागणीपत्र भरून दिले की झाले! ज्यांना ग्रंथालयात येऊन पुस्तके घेऊन जाणे शक्य नाही, त्यांना ती पुस्तके घरी आणून देण्याचे कामही काही सेवाभावी स्वयंसेवक व नागरिक करतात. आपल्या ग्रंथालयात नसलेले पुस्तक दुसऱ्या ग्रंथालयाकडून मिळवण्यासाठी इंटरलायब्ररी लोन सर्व्हिसला फोन केला की फक्त दोन डॉलर्स एवढ्या अल्प शुल्कात ते पुस्तक वा त्याची डेरॉक्स प्रत आपल्या ग्रंथालयातून मिळू शकते.

अशाच प्रकारे इन्फोट्रॅक, इलेक्ट्रिक लायब्ररी, डिक्शनरी ऑफ लिटररी बायोग्राफी, एस. आय. आर. एस. रिसर्च इत्यादी यंत्रणांद्वारे लायब्ररीच्या संशोधन विभागाचा फायदा मिळू शकतो. कुठल्याही प्रकारचे लेखन करताना लागणारे संदर्भ नियतकालिकातील लेख वगैरे त्यामुळे सहजपणे उपयोगात आणता येतात. ऑनलाइन बुक क्लबचे सदस्यत्व स्वीकारले तर रोज एखाद्या लोकप्रिय पुस्तकाची दोन प्रकरणे तुम्हांला तुमच्या इ-मेलमधून वाचण्यासाठी मिळू शकतात.

डेनव्हर हे कोलोराडोचे प्रमुख शहर. तेथील पब्लिक लायब्ररीमध्ये पाश्चात्य इतिहासावरील पुस्तकांचा प्रचंड साठा आहे; आणि अमेरिकेतील सर्वोत्तम पब्लिक लायब्ररी म्हणून तिला गणले जाते. तिची मुख्य सातमजली इमारत असून जगद्विख्यात वास्तुशिल्पकार मायकेल ग्रेव्हन याने तिची उभारणी केली. १९९५ मध्ये डेनव्हरच्याच एका वास्तुशिल्पकाराने तिच्या विस्तारकक्षाचे काम केले. ५ लाख ४० हजार चौरस फूट जागेत वीस लाख पुस्तके असून एका वेळी १४०० व्यक्ती आरामात बसून अध्ययन-वाचन करू शकतात. चारशे कर्मचारी हवे ते पुस्तक अल्पावधीत आपल्या

हाती देऊ शकतात. डेनव्हरमधील ७० टक्के नागरिक या ग्रंथालयाचे सभासद आहेत; अपंग सदस्यांसाठी व्हीलचेअरची व्यवस्था आहे. अंधांसाठी ब्रेल लिपीतील पुस्तके आहेत; कर्णबधिरांसाठी टेलिकम्युनिकेशनची टीटीवाय ही सुविधा आहे. अंधांना पुस्तके वाचून दाखवणारे स्वयंसेवकही येथे बरेच आहेत. पन्नाशी पार केलेल्या वाचकांचे चर्चा गट असून, नवीन पुस्तकांबद्दल सदस्य आपापली मते मांडतात. फिरत्या ग्रंथालयाद्वारे ही सदस्यांना मनपसंत पुस्तके घरच्या घरी मिळू शकतात. मुलांसाठी खास दालने असून त्यात पुस्तकांबरोबर खेळणी व व्हिडिओ चित्रफिती काढणे, चित्रे काढणे, विमानाचे मॉडेल बसवणे, मोटारीचे भाग जोडणे यासारखे अभ्यासवर्गही घेतले जातात.

इंटरनेटच्या युगातही ग्रंथालये आणि ग्रंथपाल यांची गरज राहणारच आहे असे तिकडचे नागरिक म्हणतात तेव्हा ग्रंथालय हे त्यांच्या जीवनात एक अविभाज्य घटक म्हणून कायम वावरत असते- हे आपण लक्षात घ्यायला हवे.

आपल्याकडील ग्रंथालये याबाबत खूप कमी पडतात; हे खरे आहे. तथापि ज्ञानाचे भांडार अत्यल्प मोबदल्यात खुले करण्याचे काम आपली ग्रंथालयेही करतातच. त्यामुळे त्यांना आपल्या जीवनात आहे यापेक्षा अधिक स्थान कसे मिळेल याचा विचार व्हायला हवा.

शाळांसाठी सूचना

शालेय ग्रंथालयातील बंदिस्त कपाटे उघडा-

शाळांचे नवे वर्ष आता सुरू होत आहे. त्यासाठी एक सूचना करावीशी वाटते. आपल्याकडे बहुतेक शाळांमध्ये ग्रंथालय असते.

परंतु या ग्रंथालयातील पुस्तके मुलांना वाचण्यासाठी क्वचितच दिली जातात. त्यामुळे ती पुस्तके कपाटातच बंदिस्त राहतात.

शाळेच्या पहिल्या आठवड्यात एखाद्या मोठ्या वर्गात या ग्रंथालयात असणाऱ्या पुस्तकांचे प्रदर्शन भरवावे आणि मुलांना ती पुस्तके मनसोक्त पाहू द्यावी; हाताळू द्यावी, त्यातली जी वाचावीशी वाटतील त्यांची नोंद करू द्यावी. ती पुढे त्यांना नियमितपणे वाचण्यासाठी देण्याची व्यवस्था करावी.

पुस्तके बघितल्याने वाचण्याची इच्छा होते. निवडीला वाव मिळतो. मराठी बालकुमार साहित्य संमेलन या संस्थेने याबाबत शिक्षणाधिकाऱ्यांशीही संपर्क साधला आहे. ग्रंथालयांची बंदिस्त कपाटे उघडा, पुस्तकांचे मनमुराद दर्शन मुलांना घेऊ द्या अशी संस्थेची मागणी आहे. ती रास्त आहे. अमलात आणण्यासही अवघड नाही;

स्वतः शाळांनी याबाबत पुढाकार घ्यावा. वाचनसंस्कृतीला चालना देणारा उपक्रम राबवावा.

संपादक

(हस्ताक्षर)

गुलाबराव महाराज अनुग्रह शताब्दी महोत्सव

आळंदी येथील ज्ञानेश्वर महाराज मंदिरात संत ज्ञानेश्वरान्या प्रज्ञाचक्षू गुलाबराव महाराज अनुग्रह शताब्दी महोत्सवाचे उद्घाटन विख्यात भागवत प्रवचनकार आचार्य किशोरजी व्यास यांच्या हस्ते झाले. गुलाबराव महाराज यांच्या काही अप्रकाशित साहित्याचे प्रकाशन करण्यात आले.

या वेळी ज्ञानेश्वर देवस्थानचे प्रमुख विश्वस्त रामचंद्र गोहाड, ह. भ. प. विठ्ठल महाराज घुले, आमदार उल्हास पवार, डॉ. भय्यासाहेब घटाटे, अनुग्रह शताब्दी समितीचे अध्यक्ष गिरीधारी काळे, नगराध्यक्षा शारदा वडगावकर, नंदकुमार एकबोटे, राष्ट्रवादी काँग्रेसचे सरचिटणीस अशोक उमपगेकर उपस्थित होते.

संत गुलाबराव महाराज यांचे अप्रकाशित साहित्य प्रकाशित व्हावे, यासाठी शासनाच्या माध्यमातून प्रयत्न करणार असल्याचे आमदार उल्हास पवार यांनी सांगितले.

धर्माधर्मात आणि हिंदू समाजातील विभिन्न घटकांत परस्पर द्वेष वाढू नये, म्हणून महाराजांनी समर्थ असा समन्वय करण्याचे विचार मांडले असल्याचे आचार्य किशोरजी व्यास यांनी नमूद केले.

ज्ञानेश्वर महाराज मंदिरात संत गुलाबराव महाराज यांनी दिलेल्या माऊलींच्या पादुका आजही मंदिरात असल्याचे प्रमुख विश्वस्त रामचंद्र गोहाड यांनी सांगितले.

जैन लेखक-लेखिकांसाठी बाहुबली येथे कार्यशाळा

बाहुबली विद्यापीठाच्या सहकार्याने, सांगलीतील मराठी जैन साहित्य चर्चा मंडळाच्या सहयोगाने आणि ग्रॅज्युएट असोसिएशनच्या नेतृत्वाखाली, तसेच 'तीर्थकर' मासिकाच्या माध्यमातून जैन लेखक-लेखिकांसाठी बाहुबली येथे २६ व २७ मे रोजी कथालेखन कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली. 'तीर्थकर'चे संपादक श्रेणिक अन्नदाते यांनी यापूर्वीही अशा कार्यशाळा घेतल्या होत्या.

डॉ. आंबेडकरांच्या भाषणांचा ब्रेल लिपीत अनुवाद

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे लिखाण आणि गाजलेली भाषणे. आता अंधांनाही वाचता येतील.

वनोजा येथील शिवाजी कनिष्ठ महाविद्यालयातील इंग्रजीचे प्राध्यापक वासुदेव

गंगाराम लाडे व त्यांच्या पत्नी त्रिवेणी हे ब्रेल लिपीत 'डॉ. आंबेडकर, रायटिंग अँड स्पीचेस्' या ग्रंथांचे भाषांतर करित आहेत. आतापर्यंत तीन खंडांचा अनुवाद पूर्ण झाला आहे.

श्रीमती लाडे यांच्या लग्नाला त्यांच्या घरून प्रखर विरोध होता. त्या म्हणाल्या, "खरे तर मलाही आणि त्यांनाही म्हणजे आमच्या सरांनाही लग्न करायचे नव्हते. ज्या मित्रांनी त्यांना शिकवले, त्यांच्या हितासाठी आयुष्य घालविण्याचा त्यांचा विचार होता. मैत्रिणीसाठी आलेले सरांचे स्थळ तिने माझ्यासाठी सुचवले. मुलगा अंध असल्याने, घरच्या साऱ्यांचा एकजात विरोध होता. त्यातही भर म्हणजे, मी त्यांच्यापेक्षा थोडी उंच होते. मी त्यांना पाहिलेसुद्धा नव्हते." 'संसार म्हणजे दोन चाकांची गाडी. एक जरी चाक कमजोर असलं तरी गाडी चालणं अशक्य. कशाला त्या अंध मुलाच्या फंदात पडते; तुला अजून चांगली स्थळं मिळतील,' असा घरच्यांचा निर्वाणीचा उपदेश. एक ना दोन, मला परावृत्त करण्याच्या नाना तऱ्हा समोर येत होत्या. अमरावतीला विवाह नोंदणी कार्यालयात आम्ही दोघांनी रीतसर नोटीस दिली. ता. ११ नोव्हेंबर १९९१ रोजी मी त्रिवेणी श्यामराव डोंगरे श्रीमती त्रिवेणी वासुदेव लाडे झाले.

'आज मला घरसंसार सांभाळून दररोज त्यांच्यासाठी वाचन करावे लागते. दररोज दोन वर्तमानपत्रे, काही नियतकालिके व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची विविध पुस्तके वाचून दाखवावी लागतात,' असे सौ. लाडे म्हणाल्या.

प्राचार्य शेवाळकर यांना डी. लिट. देण्याचा निर्णय

प्राचार्य राम शेवाळकर यांना डी. लिट. या सर्वोच्च पदवीने सन्मानित करण्याचा निर्णय नागपूर विद्यापीठाने घेतला आहे.

नऊ जून रोजी विद्यापीठाच्या दीक्षान्त समारंभातच हा कार्यक्रम होईल.

लक्षपूर्वक वाचा...

यामुळे आपण पुढील नवीन स्पर्धा जिंकू शकाल...

त्याच्या अगदी जवळ राहून त्याला स्पर्श करत होते - नरक, मोडतोड, विध्वंस, भ्रष्टाचार, मरण. आणि तितकेच निकट होते - वसंत ऋतू; मेरी मॅगडेलीन आणि जीवन. जागृत व्हायची ती वेळ होती. जागं होऊन उठण्याची. पुन्हा उदय पावण्याची, अस्तित्वात येण्याची वेळ. **डॉ. झिवागो**

लेखक : बोरिस पास्तरनाक

अनु.: आशा कर्दळे

किंमत : २५० रु.

या बाबतची स्पर्धा सप्टेंबरच्या अंकात दिली जाईल.

कन्नड व मराठी भाषेतील भेद मनातून काढावा : डॉ. धडफळे

"कन्नड भाषेतील बऱ्याचशा शब्दांचा मराठीवर प्रभाव असल्यामुळे 'कन्नड-मराठी' हा भेद मनातून काढला पाहिजे," असे मत डॉ. भांडारकर प्राच्यविद्या संशोधन मंदिराचे सचिव डॉ. मोगे. धडफळे यांनी यांनी पुणे येथे व्यक्त केले.

वसंत व्याख्यानमालेत 'महाराष्ट्र-कर्नाटक संबंध' या विषयावर ते बोलत होते. टिळक स्मारक प्रांगणात 'कन्नड-संस्कृती दर्शन' सादर केले गेले. सुरुवातीस प्राची कुलकर्णी यांनी कर्नाटकी संगीतावर आधारित गणेश स्तवन व नंतर संत पुरंधरदासांच्या दोन कृती सादर केल्या. कौस्तुभ कुलकर्णी यांनी त्यांना तबल्यावर साथ केली. डॉ. धडफळे म्हणाले, "ज्ञानेश्वरांच्या रचनेवर व महानुभाव साहित्यावर कन्नडचा पगडा होता. उत्तर कर्नाटकची संस्कृती मराठीला जवळची आहे. भाषेमुळे दोन्ही लोक एकत्र आल्याने त्यांच्यात परस्पर सामंजस्य, सांस्कृतिक, सामाजिक ऐक्य निर्माण झाल्याचे दिसते. प्राचीन काळातील राजकीय घडामोडींचा भाषेवर परिणाम झालेला दिसतो."

वैदिक संशोधन मंडळातील संशोधक परशुराम परांजपे यांनी 'कऱ्हाडे व देवुरुखे ब्राह्मण : कर्नाटकने महाराष्ट्रास दिलेली भेट' या विषयावर शोधनिबंधाचे वाचन केले.

'कर्तृत्वाला सलाम' पुस्तकातून महिलांच्या कार्याचा प्रत्यय : पाध्ये

भारतीय कला मंचच्या 'कर्तृत्वाला सलाम' या पुस्तकाचे प्रकाशन कमल चोरडिया यांच्या हस्ते झाले. ज्येष्ठ पत्रकार वसंतराव काणे, सामाजिक कार्यकर्त्या निर्मलाताई पुरंदरे आदी प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते.

स्त्रियांविषयीचा दृष्टिकोन बदलत असताना त्यांच्या कर्तृत्वाविषयी माहिती देणारे हे पुस्तक मार्गदर्शक असल्याचे श्री. काणे यांनी सांगितले.

"समाजातील कर्तृत्ववान महिलांचे कार्य पुढे यावे, त्यांना प्रोत्साहन मिळावे, या उद्देशाने २७ महिलांच्या मुलाखती घेण्यात आल्या, त्या या पुस्तकात आहेत. त्यांच्या विक्रीतून विद्यार्थी सहायक समितीला मदत केली जाणार आहे, असे पुस्तकाचे लेखक धनंजय देशपांडे यांनी मनोगत व्यक्त करताना सांगितले.

'संगणकाच्या माध्यमातून मराठी भाषा जगभर पसरवा'

जन्मतःच तत्त्वज्ञानाचे बोल बोलणारी मराठी भाषा हे महाराष्ट्राचे खरे वैभव असून, संगणकाच्या माध्यमातून इंग्रजी भाषेप्रमाणे संपूर्ण जगाला तिची ओळख करून देण्याची आज नितांत आवश्यकता असल्याचे मत ज्येष्ठ संगणकतज्ज्ञ डॉ. विजय भटकर यांनी व्यक्त केले.

राज्य शासनाच्या सांस्कृतिक कार्य संचालनालयातर्फे देण्यात येणाऱ्या 'महाराष्ट्रभूषण' या राज्यातील सर्वोच्च पुरस्काराने डॉ. भटकर आणि विख्यात क्रिकेटपटू सचिन तेंडुलकर यांना १ मे रोजी सन्मानित करण्यात आले. सत्काराला उत्तर देताना डॉ. भटकर बोलत होते. मानचिन्ह, मानपत्र आणि पाच लाख रुपये असे या पुरस्काराचे

स्वरूप आहे. मुख्यमंत्री विलासराव देशमुख यांच्या हस्ते या पुरस्कारांचे वितरण करण्यात आले.

कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी उपमुख्यमंत्री छगन भुजबळ होते; तर विशेष अतिथी म्हणून राज्याचे सांस्कृतिक कार्यमंत्री प्रा. रामकृष्ण मोरे उपस्थित होते. सांस्कृतिक कार्य राज्यमंत्री डॉ. विमल मुंदडा, सांस्कृतिक कार्य विभागाचे मुख्य सचिव गोविंद स्वरूप, महाराष्ट्रभूषण सुनील गावसकर, श्रीमती वैशाली देशमुख या वेळी व्यासपीठावर विद्यमान होत्या.

माहिती आणि तंत्रज्ञानाच्या क्षेत्रात संपूर्ण देशात आज महाराष्ट्र आघाडीवर असल्याचे सांगून डॉ. भटकर म्हणाले की, महाराष्ट्राची उज्वल परंपरा सांगणाऱ्या सर्व तीर्थक्षेत्रांमध्ये हे तंत्रज्ञान पोचण्याची गरज आहे. अध्यात्म आणि विज्ञान यांची सांगड घालून एक नवीन शिक्षणपद्धती सुरू करण्याची गरज असून, डिस्को आणि पॉपच्या तालावर नाचणारी आजची पिढी 'ग्यानबा तुकाराम'चा जयघोष करित नाचताना पाहणे हे आपले स्वप्न असल्याचे ते म्हणाले.

माहिती आणि तंत्रज्ञानाचा खेडोपाडी प्रसार करण्याची आज गरज असल्याचे सांगून डॉ. भटकर म्हणाले, "यासाठी वेगळा खर्च करण्याची गरज नसून राज्य विद्युत मंडळाच्या खेडोपाडी असलेल्या विद्युतवहन तारांच्या माध्यमातून ही 'ज्ञानगंगा' सर्वत्र पोचविणे सहज शक्य आहे. मात्र यासाठी शासनाचा पूर्ण पाठिंबा आवश्यक आहे. शासनानेही आपल्या कारभारात पारदर्शकता आणताना माहिती आणि तंत्रज्ञान क्षेत्राचा वापर जास्तीत जास्त प्रमाणात करण्याची गरज आहे." ज्याप्रमाणे आंध्र प्रदेशात मुख्यमंत्र्यांनी संगणकक्रांती घडवून आणली, तशी आपल्या येथे करणेही शक्य आहे आणि ज्या दिवशी हे सर्व शक्य होईल त्या दिवशी माहिती आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रात काहीतरी केल्याचे समाधान आपल्याला मिळेल, असे ते म्हणाले,

डॉ. भटकर यांनी पुरस्काराची मिळालेली सर्व रक्कम परित्यक्ता महिलांसाठी सुरू करण्यात आलेल्या 'इंडियन इंटरनॅशनल मल्टियुनिव्हर्सिटी'साठी वापरण्यात येणार

लक्षपूर्वक वाचा...

यामुळे आपण पुढील नवीन स्पर्धा जिंकू शकाल...

मी थोड्यावेळानं जरा भानावर आले. नीट पाहिल्यावर भोवतालच्या परिस्थितीची जाणीव मला झाली आणि मी आवंढा गिळला. घरभर पुरुष होते. नुसते पुरुष. एकही स्त्री नाही आणि त्या सगळ्यांच्या मधोमध, शेकोटीजवळ आम्ही दोघी. यांच्या मनात पाप आलं तर?

लेखिका : बेटी महमुदी

नाँट विदाळ्ट माय डॉटर

अनुवाद : लीना सोहोनी

किंमत : २०० रु.

या बाबतची स्पर्धा सप्टेंबरच्या अंकात दिली जाईल.

मेहता मराठी ग्रंथजगत / जून २००१ / ८

असल्याचे जाहीर केले.

एखाद्या व्यक्तीला पुरस्कार मिळाला की त्या व्यक्तीचे महत्त्व वाढते; परंतु आजच्या या दोन्ही सत्कारमूर्तींचे कर्तृत्व एवढे मोठे आहे, की त्यांच्यामुळे या पुरस्काराचे महत्त्व आज वाढले आहे, असे मत मुख्यमंत्री देशमुख यांनी व्यक्त केले.

विज्ञान क्षेत्रातला 'महाराष्ट्रभूषण' पुरस्कार मिळवणारी डॉ. भटकर ही राज्यातली पहिली व्यक्ती असल्याचे सांगून उपमुख्यमंत्री भुजबळ म्हणाले, "देशातील घराघरांत संगणक पोचविण्याचे महत्त्वाचे काम त्यांनी केले आहे. सचिननेही अल्पवयात मोठे कर्तृत्व केले असल्यामुळे या दोघांनाही 'भारतरत्न' पुरस्कार मिळालेच पाहिजेत."

महाराष्ट्रातील कोट्यवधी जनतेच्या भावना आणि कृतज्ञता राज्याच्या वतीने व्यक्त करण्यासाठी हा सोहळा आयोजित करण्यात आला असल्याचे प्रा. मोरे यांनी आपल्या प्रास्ताविकात सांगितले. दोन्ही सत्कारमूर्तींचे कौतुक करताना प्रा. मोरे यांनी क्रिकेट, अध्यात्म आणि संगणक यांचे दाखले प्रास्ताविकात दिले.

हा दिमाखदार सोहळा पाहण्यासाठी विविध क्षेत्रातल्या अनेक मान्यवर व्यक्ती रंगभवन येथे उपस्थित होत्या. त्यात सचिनचे गुरू रमाकांत आचरेकर, क्रिकेटपटू दिलीप वेंगसरकर, बापू नाडकर्णी, राजसिंग डुंगरपूर, किरण शांताराम, सुलोचना, डॉ. जब्बार पटेल, ह. भ. प. किसन महाराज साखरे, डॉ. वि. दा. कराड आदींचा समावेश होता.

सचिन तेंडुलकर आणि डॉ. भटकर यांना देण्यात आलेल्या मानपत्रांचे वाचन कार्यक्रमाच्या सूत्रसंचालिका मंगला खाडिलकर यांनी केले.

संस्कृत सुभाषितसंग्रह सर्वांसाठी उपयुक्त

किशोरजी व्यास यांचे मत

"संस्कृत भाषा ही भारतीय संस्कृती व धर्माचा मुख्य आधार आहे. प्रा. वेदालंकार यांच्या संस्कृत सुभाषितसंग्रहामुळे सामान्यजनांची तसेच विद्वत्जनांची मोठी गरज पूर्ण झाली." असे विचार आचार्य किशोरजी व्यास यांनी व्यक्त केले.

प्रा. वेदकुमार वेदालंकार यांनी लिहिलेल्या 'संस्कृत सुभाषित सांगर' या पुस्तकाचे प्रकाशन आचार्य व्यास यांच्या हस्ते झाले, दिलीपराज प्रकाशनाच्या वतीने हे पुस्तक प्रकाशित करण्यात आले आहे.

आळंदी येथे श्री संत गुलाबराव महाराज अनुग्रह शताब्दी समारंभात दोन मे रोजी श्री ज्ञानेश्वर महाराज समाधी मंदिरात हा प्रकाशन समारंभ झाला.

माजी मुख्याध्यापक भगवद्भक्त नारायणराव खिस्ती यांच्या हस्ते आचार्य किशोरजी व्यास यांचा, तसेच श्री संत गुलाबराव महाराज अनुग्रह शताब्दी सोहळ्याचे संयोजक नारायणराव मोहोड महाराज यांचा सत्कार करण्यात आला.

ग्रंथखरेदीस हातभार लावण्याचे भाग्य मिळाल्याचा आनंद मोठा

गेल्या ३७ वर्षात १ लाख १७ हजार ३३७ रुपयांची ३३१४ पुस्तके विकत

मेहता मराठी ग्रंथजगत / जून २००१ / ९

घेऊन ग्रंथ खरेदीस प्रत्यक्ष हातभार लावण्याचे मिळालेले भाग्य अधिक आनंददायी आहे. असे मनोगत साहित्यस्नेही मंडळाचे संस्थापक श्री. ल. टिळक यांनी व्यक्त केले.

मंडळाच्या ३७व्या पुस्तक वितरण सोहळ्यात त्यांनी हे मनोगत व्यक्त केले. साहित्यिक वामनराव पात्रीकर अध्यक्षस्थानी होते. कविवर्य म. पा. भावे आणि भगवती विद्यालयाचे मुख्याध्यापक अशोक टिळक आणि मान्यवर व्यासपीठावर उपस्थित होते.

श्री. ल. टिळक गेल्या तीन तपाहून अधिक काळ ग्रंथप्रसाराचे हे काम अव्याहतपणे करीत आहेत. १ मार्च १९६४ रोजी त्यांनी साहित्य स्नेही मंडळाची स्थापना केली. या मंडळातर्फे सभासदांना गेल्या ३७ वर्षात ३३१४ दर्जेदार पुस्तके वाचावयास मिळून सोडत पद्धतीने त्यांना वाटण्यात आली. पुस्तक खरेदी, त्यांच्या वाचनाचा आनंद आणि नंतर त्यांचा व्यक्तिगत संग्रह असा हा ग्रंथप्रसाराचा प्रवास ३७ वर्षे अखंडपणे सुरु आहे.

दरवर्षी सुमारे सव्वाशे पुस्तकांची चोखंदळपणे निवड करून ती खरेदी करणे, त्यांना प्लॉस्टिक कव्हर घालणे, चक्रीवाचनाचे वेळापत्रक निश्चित करणे आणि वर्षाच्या शेवटी एकूण मूल्य समान होईल अशा पद्धतीने पुस्तकांचे गट पाडून त्यांचे वितरण करणे हे सर्व काम श्री. ल. टिळक अत्यंत चिकाटीने आणि उत्साहाने करीत असतात.

वाचन ही मानवनिर्मित गोष्ट असून ते एक ऊर्जा केंद्र आहे. त्यामुळे मेंदूला खाद्य मिळते. स्वतःची स्वतःला जास्तीत जास्त ओळख करून घेण्यासाठी पुस्तके वाचली पाहिजेत. असे पात्रीकर यांनी सांगितले.

ग्रंथप्रदर्शन, पुस्तक जत्रा, ग्रंथदिंड्या, प्रकाशनपूर्व सवलती आदि अनेक मार्गाने ग्रंथ खरेदीला उत्तेजन देण्याचा प्रयत्न सुरु आहेत. परंतु टिळकांनी सक्थुलेटिंग लायब्ररीद्वारा ग्रंथप्रसाराचा केलेला प्रयोग दुर्मिळच म्हणायला हवा. त्यांच्या तीन तपांच्या अथक प्रयत्नांमुळे सुमारे ५०० वाचकांना पुस्तके विकत घेऊन वाचण्याची चांगली सवय

लक्षपूर्वक वाचा...

यामुळे आपण पुढील नवीन स्पर्धा जिंकू शकाल...

“आत्मसामर्थ्याची जाणीव झालेलं युवकमन केवळ कृती करून थांबणार नाही. ते उद्याचं स्वप्नही पाहील. ते केवळ विध्वंसनात समाधान मानणार नाही. काहीतरी ध्यास बाळगेल. युवकांना उभारायचा आहे तो स्वतंत्र हिन्दुस्थान, समर्थ हिन्दुस्थान, संपन्न हिन्दुस्थान.”

लेखक : वि. स. वाळिंबे

किंमत : २५० रु.

या बाबतची स्पर्धा सप्टेंबरच्या अंकात दिली जाईल.

मेहता मराठी ग्रंथजगत / जून २००१/१०

लागली हे या प्रयोगाचे यश वादातीत आहे.

स्वाती कर्वे लिखित 'सृजनरंग'चे प्रकाशन

अक्षरछाया प्रकाशित 'सृजनरंग' हे सूर-तालाशी संबंधित माणसांशी संवाद साधणाऱ्या पुस्तकाचे प्रकाशन दि. ८ मे २००१ रोजी झाले.

पुस्तकाचा प्रकाशन समारंभ महात्मा फुले सभागृह, कुमठेकर रोड इथे पार पडला.

स्वाती कर्वे यांचं पहिलंच पुस्तक सृजनरंग - संगीताशी संबंधित माणसांच्या मुलाखती-परिचयावर आधारित आहे. कलाप्रवासाबरोबरच त्यातून माणसंही डोकावतात. सुरुवातीच्या प्रस्तावनेत शांता शेळके यांनी म्हटलं आहे, माधव मोहोळकर यांनी काही वर्षांपूर्वी लिहिलेलं 'गीतयात्री', अंबरीष मिश्रा यांचं 'शुभ्र काही जीवघेणे' किंवा कृ. द. दीक्षित, केशवराव भोळे, वामनराव देशपांडे यांची व्यक्तिचित्रांची पुस्तके अशा वैशिष्ट्यपूर्ण पुस्तकांच्या यादीत भर घालणारे हे पुस्तक आहे.

श्री. गंगाधर महांबरे म्हणाले, “अशी पुस्तकं ऐतिहासिक दस्तऐवज निर्माण करणारी आहेत. कलाकारांना प्रत्यक्ष भेटून पाहून लिहिलं गेलेलं साहित्य निर्माण व्हायला हवं.”

गंमत म्हणून सिनेमा, नाटक, गाण्याचे कार्यक्रम न पाहता जाणीवपूर्वक अनुभवत जाऊन आज हा एक टप्पा लेखिकेनं गाठला आहे असं सुधीर मोघे म्हणाले.

श्री. विजय कुवळेकर यांनी पुस्तकातील जमेच्या बाजू सांगताना काही उपयुक्त सूचनाही केल्या. या पुस्तकात बिरजू महाराजांपासून ते आजच्या डॉ. सलील कुलकर्णी, बेला शेंडे पर्यंत अनेकांशी संवाद साधला आहे.

स्वाती कर्वे यांनी स्वतःकडे लहानपणाची भूमिका घेऊन मोठ्या माणसांच्या मनातलं काढून घेतलं आहे. त्यात सर्वज्ञपणाचा आवही नाही आणि स्वतःचं मोठं भाष्यही नाही. बुजूर्ग लोकांच्या तोंडची वाक्य असल्यामुळे त्याला एक चांगली विश्वासाहर्ता लाभली आहे. आता सांगायला हरकत नाही - हे लेखिकेचे मनोगत खास वैशिष्ट्यपूर्ण आहे.

सा. विवेक दिवाळी अंक महिला लेख स्पर्धा

लग्नानंतरचं पहिलं वर्ष या विषयासाठी ज्यांच्या लग्नाला कमीत कमी पाच वर्षे झाली आहेत अशा महिलांनी साधारणतः ७०० शब्दमर्यादेतील आपले मनोगत १५ जुलै २००१ पर्यंत पाठवावे लेखाची मूळ प्रत पाठवावी व झेरॉक्स प्रत स्वतःकडे ठेवावी.

पहिल्या तीन मनोगतांना अनुक्रमे रु. ७००/-, ५००/- व ३५०/- अशी पारितोषिके देण्यात येतील.

मनोगत पाठविण्याचा पत्ता : ५/१२, कामत औद्योगिक वसाहत, ३९६, स्वा. वीर सावरकर मार्ग, (सिद्धीविनायक मंदिरासमोर), प्रभादेवी, मंबई-४०००२५.

मेहता मराठी ग्रंथजगत / जून २००१/ ११

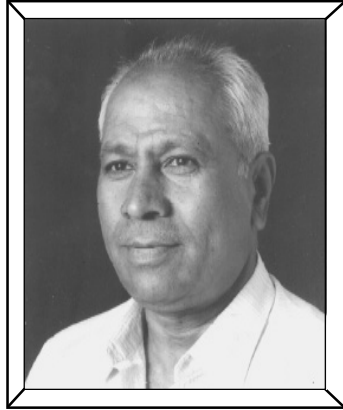
श्रद्धांजली

ग्रंथशिल्पी मोहन वेल्हाळ

चार मे रोजी दुपारी दोन-अडीचच्या सुमाराला श्री. मेहतांचा मला फोन आला की, “श्री. मोहन वेल्हाळ हृदयविकाराच्या धक्क्याने दुपारी एकच्या सुमाराला गेले.”

“माझाही विश्वास बसत नव्हता. पण घटना तशीच अनपेक्षितपणे घडली. वेल्हाळांनाही त्या धक्क्याची संभाव्य कल्पना नसावी. एका लग्नाला जाऊन ते घरी नेहमीप्रमाणे परतले आणि दारातच अनपेक्षितपणे कोसळले.

त्या बातमीने मी घाबराघुबरा झालो. प्रकृतीने एवढा धडकडडा, आडव्या हाडाचा, ग्रामीण

विभागात रानावनात वाढलेला, उन्हाळ्यात दगडाधोंड्यासारखा वावरलेला माणूस असा कसा हृदयविकाराच्या एखाद्या धक्क्याने जाऊ शकेल मला क्षणभर हे खरंच वाटेना. पण नियतीच्या लेखाची अक्षरं कोणाला कळत नाहीत. त्या अक्षर लेखात कुणाला दुरुस्तीही करता येत नाही याची कल्पना मुद्रितशोधक मोहनलाही होती.

मोहन वेल्हाळ माझा १९७०-७२ पासूनचा मित्र होता. मराठी साहित्य क्षेत्रात त्या वेळी ग्रामीण कथेची लाट उंच उसळली होती. अनेक वाङ्मयीन साप्ताहिकं, मासिकं, वार्षिकं निघत होती. ग्रामीण कथेशिवाय त्याच पान हलत नव्हतं. व्यंकटेश

माडगूळकर, शंकर पाटील, रणजित देसाई, वि. शं. पारगावकर, द. ता. हसबनीस, द. मा. मिरासदार इत्यादी ग्रामीण लेखक वीस-वीस, पंचवीस-पंचवीस कथा एकाच वेळी दिवाळी अंकात लिहीत असत. ही पिढी प्रस्थापित होती. त्यांच्यानंतरची नवी ग्रामीण लेखकाची पिढी उदयाला येत होती. ती नुकतीच कुठे लिहीत होती. प्रत्यक्ष लेखनापेक्षा तिचा उत्साह प्रसिद्ध होऊन आलेल्या प्रस्थापितांच्या ग्रामीण साहित्याची चर्चा मनमुक्तपणे करण्याकडे जास्त झुकलेला

असे. संध्याकाळी कुठेतरी एकत्र जमून त्या साहित्यावर वाटेल तशी टीका टिप्पणी करण्यात या तरुण पिढीला जास्त धन्यता वाटत असे. त्यातूनच माझा आणि मोहन वेल्हाळांचा परिचय झाला.

पुण्यातील डेक्कन जिमखाना बस टर्मिनसच्या समोर जंगली महाराज रस्त्याच्या पश्चिमेला एक दगडी कट्टा होता. त्या दगडी कट्ट्यावर पच्चाकर गोवईकर, बा.भ. पाटील, मोहन वेल्हाळ ही मंडळी कधी कधी गप्पा मारत बसलेली असत. त्या वेळी मी काँग्रेस भवनच्या पाठीमागे राहत होतो. तेथून मीही संध्याकाळी डेक्कनच्या दिशेने फिरायला पायी-पायी चालत जात असे. त्या दगडी कट्ट्यावर ही मंडळी भेटत असत. तिथे मीही गप्पा मारत बसत असे. या गप्पा प्रामुख्याने ग्रामीण कथेवर व कथाकारांवर असत. आम्ही सगळेच मूळ ग्रामीण भागातून आल्यानं आणि साहित्यावर प्रेम करणारे असल्यानं ग्रामीण कथा हा विषय आम्हांला मोठा जिवाळ्याचा वाटे. त्यातूनच आमचं आपापल्या गावावरचं प्रेम उफाळून येत असे. मग गावाकडच्या आठवणी निघत. आम्हा सगळ्यांमध्ये मोहन वेल्हाळ आणि बा.भ.पाटील यांच्याजवळ एक गावरान शैली होती, एक खट्याळपणा होता. अनेक गावरान किस्से होते. साभिनय ग्रामीण भाषेत सांगायची हातोटी होती, कथांचे मूल्यमापन करण्यापेक्षा माप काढणं, त्या निमित्तानं त्या-त्या लेखकाला तराजूत घालून आडमाप पद्धतीनं जोखणं च जास्ती होतं. वेल्हाळांचा धीटपणा, निर्णायक मतांचा ठामपणा मला कौतुकास्पद वाटत होता. आमच्या दृष्टीने मोठे वाटणाऱ्या ग्रामीण लेखकांच्या मर्यादा ते बरोबर दाखवून देत असत. ते ग.दि. माडगूळकर, गो.नी. दांडेकर, ना.सं. इनामदार आणि इतर बऱ्याच लेखकांच्या सहवासात आलेले होते. त्यांच्या खाजगी जीवनाचा वेल्हाळांला जवळून परिचय होता. त्यामुळं वेल्हाळांची मतं आम्हाला त्या काळात प्रमाण वाटत असत. त्यांनी आमच्या तुलनेत बरंच वाचलेलं असे. साहित्यिकांशी प्रत्यक्ष गप्पा मारलेल्या, चर्चा केलेल्या असत. त्यामुळं तर त्यांच्या विषयीच आकर्षण मोठं वाटत असे. ‘सत्यकथेत’ त्यांच्या एक-दोन अनुवादित कथाही प्रसिद्ध झाल्या होत्या. त्यामुळे गप्पांना विशेष रंग येत असे.

नंतरच्या काळात त्यांच्या अनेक ठिकाणी बदल्या झाल्या. विद्युतमंडळात ते नोकरीला होते. मुंबईला बदलून गेले. त्या वेळी मॅजेस्टिक प्रकाशनाचं मुद्रित शोधनाचं काम करू लागले. नंतर त्याच उपव्यवसायात त्यांना रस वाटू लागला. त्यात त्यांनी खूपच प्रगती केली. १९८४ मध्ये ते पुन्हा पुण्यात बदली होऊन आले आणि मॅजेस्टिकच्या पुस्तकांच्या मुद्रित शोधनातील तज्ज्ञ म्हणून काम करू लागले. साधारणपणे १९९० पासून पुण्याच्या मेहता पब्लिशिंग हाऊसच्या पुस्तकांचेही काम ते करू लागले आणि थोड्याच अवधीत मेहता परिवारात मिसळून गेले. मेहतांच्या पुस्तकांपैकी श्रीमानयोगी पुस्तकाचे पुर्ननिर्मितीचे काम केवळ वेल्हाळांमुळेच होऊ शकले. मेहतांच्या कित्येक महत्वाच्या पुस्तकांच्या निर्मितीत वेल्हाळांचा मोलाचा वाटा आहे. रुचिरा, स्वामी, राधेय या पुस्तकांची संपूर्ण निर्दोष पुनर्निर्मिती ही त्यांच्या काकदृष्टीच्या मुद्रित शोधामुळेच शक्य झाली. बिझिनेस लिजन्डस्, द अदर साईड ऑफ सायलेन्स, गॉड ऑफ स्मॉल थिंग्ज अशा महत्वाच्या पुस्तकांचे अनुवाद सरस व आशय समृद्ध होण्यासाठी वेल्हाळांनी प्रयत्न केले आहेत. नुकताच ‘रावीपार’ या गुलजारांच्या कथांचा अनुवादही त्यांनी

केला आहे. १९९१ मध्ये नोकरीतून निवृत्त झाल्यावर ते याच व्यवसायात निष्ठेनं रमलेले होते.

१९८४ मध्ये मोहन वेल्हाळ बदली होऊन पुण्यात आले तेव्हा एकूणच मराठी समाजाच्या अनेक क्षेत्रात मोठमोठी स्थित्यंतरं होत होती. विशेषतः मराठी वाङ्मयीन नियकालिकं धडाधड बंद पडत होती. ग्रंथ प्रकाशन व्यवसायात स्पर्धा प्रचंड वाढली होती. एकेकाळी समाजाची सांस्कृतिक बाजू आस्थेनं जपणारा हा व्यवसाय; आता त्याला धंद्याचं स्वरूप आलं होतं. अनेक पोटभरू माणसं यात उतरली होती आणि तो एक केवळ पोटापाण्याचा धंदा आहे, असं मानू लागली होती. त्यामुळं पुस्तकाच्या आशय-अंतरंगाचं महत्त्व जाऊन त्याचं दर्शनी देखणेपण वाढत होतं. गुणवत्तेच्या जोरावर पुस्तकं काढून विकण्यापेक्षा, वशिले, ओळखी, जास्तीत जास्त कमिशन देणं, खरेदीवर एजंट व्यक्तीला अनेक आमिषं देऊन आणि दाखवून खूष करणं आणि तिच्या गळ्यात पुस्तकं बांधणं असे छंद चालू झाले होते...

दुसरीकडे जुने प्रेस कालबाह्य झाले होते. नव्या तांत्रिक यांत्रिक सुविधा निर्माण झाल्या होत्या. जुने प्रेस बंद पडत चालले असल्याने त्या क्षेत्रातील जुनी माणसंही कालबाह्य होत चालली होती. जुन्या शिस्तीने, अचूक मुद्रितशोधन करणारी मंडळी, नव्या धंदेवाईक प्रकाशकांनी बाद ठरविली. किंबहुना त्यांना पुस्तकांचा आत्मा असलेले अचूक शब्दलेखन, वाक्यरचनेतील आणि विरामचिन्हातील मार्मिक बारकावे यांचे महत्त्व नव्या धंदेवाईक प्रकाशकांनाही कळत नसल्याने त्यांनी जुजबी, पोटभरू, अनभिज्ञ प्रूफ करेक्टर्स नेमले आणि छपाई धूमधडाक्याने आणि मूलतः अडाणीपणाने जमेल तशी करण्याची रीत पाडली.

या पार्श्वभूमीवर मोहन वेल्हाळ यांचे मुद्रित शोधक म्हणून महत्त्व वाढले. त्यांनी जुन्या प्रतिष्ठित प्रकाशन संस्थांशी संबंध चालू ठेवले. निराश न होता काही नव्या होतकरू प्रकाशकांना मुद्रण शोधनाचे महत्त्व पटवून दिले आणि त्यांची पुस्तके ते त्या दृष्टीने संस्कारित करून त्यांना देऊ लागले.

मुद्रित शोधकाला प्रमाण मराठी शब्द लेखनातील सगळेच जुने आणि नवे शुद्धलेखनाचे नियम माहीत असण्याची गरज असते. तसेच साहित्यात व्यक्त होणाऱ्या मार्मिक अभिव्यक्तीसाठी विशेष अर्थपूर्ण वाक्यरचना कशी असावी, याचेही ज्ञान असण्याची गरज असते. त्यासाठी साहित्यातील अभिव्यक्तीचे विशेष बारकावेही माहीत असण्याची गरज असते. नुसते शुद्धलेखनाचे नियम उपयोगी पडत नाहीत, साहित्य निर्मितीचा अनुभव, साहित्याचे भरपूर डोळस वाचन, अनुभवाचे विविध पदर आणि ते अभिव्यक्त करण्यासाठी लागणारी तरल वाक्यरचना आणि शब्दांची वाक्यांतली स्थाने यांचेही सूक्ष्म ज्ञान असण्याची गरज असते. हे ज्ञान डोळसपणे घेतलेल्या त्या क्षेत्रातील अनुभवांमुळेच प्राप्त होते. मोहन वेल्हाळांजवळ अशा प्रकारचे ज्ञान होते. लेखन कार्यात गुंतलो असताना अनेक ठिकाणी मला प्रश्न पडत असे. मार्मिक अभिव्यक्तीसाठी मी अडून राही. अशा वेळी मला वेल्हाळांची तीव्रतेने आठवण होई. मग मी त्यांच्याकडे जाऊन गप्पा मारत असे. माझी कुंठीत अवस्था त्यांच्या समोर मांडीत असे. त्या संबंधी चर्चा करित असे. समाधान पावून परत फिरत असे. मित्र म्हणूनही मला त्यांच्याबरोबर वाङ्मय क्षेत्रातील अनेक घडामोडीविषयी चर्चा करायला आवडत असे. त्यामुळे जेव्हा जेव्हा मी मेहता पब्लिशिंग हाऊसमध्ये जात असे, तेव्हा तेव्हा वेल्हाळ तिथं असतील तर आवर्जून त्यांच्याबरोबर गप्पा

मारत असे. अलीकडे वाङ्मयीन विश्वातील घडामोडींवर जाणकारीनं आणि मोकळेपणानं निर्भीड गप्पा मारणारी माणसंही पुण्यात दुर्मिळ झालेली दिसतात. त्या दुर्मिळ माणसांपैकी मोहन वेल्हाळ हे एक होते.

त्यांच्या टेबलाकडे जाता जाताच मी बोलत असे, “काय मोहनराव, सध्या कोणत्या पुस्तकाचं शिंपी काम चाललं आहे?”

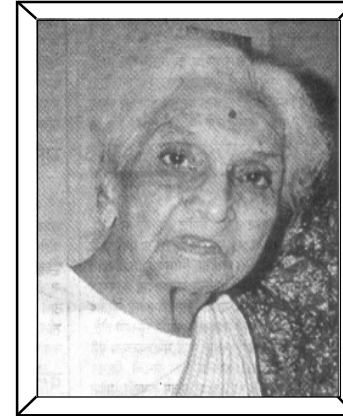
“बरीच कामं चालली आहेत. पूर्वी एखाद दुसरा टाका घातला की चालत असे. पण हल्लीच्या लेखकांची भाषाच इतकी फाटकी आणि विरविरित झाली आहे की आता नुसत्या टाक्यांवर किंवा शिलाईवर भागत नाही. मोठमोठी ठिगळं पदरच्या कापडाची लावावी लागतात. लेखकच दरिद्री आहेत तर करता काय?” असं त्याचं मासलेवाईक, मिस्किल, खट्याळ उत्तर असे... पण त्यामागं एक गंभीर अर्थही असे... वेल्हाळ शिंपी समाजातील माझे मित्र. म्हणून मी त्यांच्यावर कोटीवजा विनोद करित असे. पण आतून माझी खात्री होती की मोहन वेल्हाळ हे साहित्याचे शिंपी नसून वाङ्मय क्षेत्राची श्रीमंती आणि संस्कृती वाढविणारे ते ‘ग्रंथशिल्पी’ होते.

त्यांच्या योग्यतेचा मुद्रित शोधक साहित्यक्षेत्रात आता होईल असे वाटत नाही, ते एक वेगळं रसायन असलेलं व्यक्तिमत्त्व होतं. असं व्यक्तिमत्त्व हरपलं. मुद्रित शोधन क्षेत्रात एक कायमची पोकळी निर्माण करून गेलं.

डॉ. आनंद यादव

मालतीबाई बेडेकर

ज्येष्ठ साहित्यिका मालतीबाई बेडेकर यांचे दि. ६ मे रोजी निधन झाले. त्यांचे वय ९६ होते. ‘विभावरी शिखरकर’ या नावाने मराठी साहित्यातील एक तेजस्वी, अन्यायाविरुद्ध धगधगती अशी लेखिका वादळ उठवीत राहिली. ही बंडखोरी त्यांनी वडिलांकडूनच घेतली होती.

घोडनदी येथील अमेरिकन मिशन स्कूलमधील चित्रकलेचे शिक्षक खरे मास्तर यांच्या कन्या बाळूताई खरे. त्यांचा जन्म एक ऑक्टोबर १९०५ रोजी झाला. खरे मास्तर सुधारक व स्वतंत्र विचारांचे होते. त्यांच्या शाळेत बाळूताई इंग्रजी शिकायला जात. इंग्रजी पाचवीपासून अण्णासाहेब कर्वे यांच्या हिंगणे येथील वसतिगृहात त्या राहू लागल्या. पुढे पदवीपर्यंतचे शिक्षण त्यांनी येथेच घेतले. पदवीधर झाल्यावर मालतीबाईंनी पुण्याच्या कन्याशाळेत इंग्रजी, संस्कृत, मराठीचे अध्यापन सुरू केले. त्यांचा ‘अलंकार मंजुषा’ हा टीकाग्रंथ त्या वेळी गाजला.

त्यांनी आसपासच्या प्रौढ कुमारांच्या समस्या जाणल्या. मराठी साहित्यसृष्टीत तोवर

स्त्रियांच्या लेखनाला स्वतंत्र स्थान नव्हते. भावुक, कौटुंबिक, पती स्तुतीचे व हळवे हळवे लेखन म्हणून स्त्रियांच्या साहित्याची कुचेष्टाच होत होती. त्या वेळी प्रौढ कुमारिका, कुमारी मातांचे प्रश्न त्यांनी 'कळ्यांचे निःश्वास' मध्ये लिहून खळबळ माजवली. 'विभावरी शिरूरकर' या टोपणनावाने केलेल्या या लेखनाने वास्तव जीवन समोर आणले. त्या काळी हे लेखन धिटाईचेच होते, पण स्वत्व शोधत केलेल्या या लेखनाने वादळ तर उठवलेच, पण एक नवे दालन उघडले गेले. कळ्यांचे निःश्वास या संग्रहातील कथांनी स्त्रीमनाचे आर्त उघड केले.

'हिंदोळ्यावर' कादंबरीत परित्यक्ता स्त्रीचे भावजीवन व समस्या त्यांनी रेखाटल्या. संपूर्ण समाजात विचारांचे मोहोळ उठले. 'बळी', 'शबरी', 'जाई' या कादंबऱ्या गाजल्या. 'हिरा जो भंगला नाही' सारखे नाटक लिहिले. आता स्त्रीवादी चळवळ खूप पुढे गेली आहे, पण 'मनस्विनीचे चिंतन' सारख्या वैचारिक पुस्तकाद्वारे मालतीबाईंनी या चळवळीची पूर्वपीठिका घडवली होती.

बाळूताई खरे यांचा १९३४ मध्ये विश्राम बेडेकर यांच्याशी परिचय झाला. स्नेहही जुळला. विश्राम बेडेकर त्या वेळी चित्रपट व्यवसायात अस्थिर होते, तर बाळूताई सोलापूरला क्रिमिनल ट्राइब्युनल सेटलमेंटसच्या कल्याण व शिक्षण विभागात पर्यवेक्षक होत्या; पण ३० डिसेंबर १९३८ रोजी बाळूताई खरे यांनी तत्कालीन प्रथेशी बंडखोरी करित आपल्याहून दोन वर्षांनी लहान असलेल्या विश्राम बेडेकरांशी विवाह केला व त्या मालतीबाई बेडेकर झाल्या. मालतीबाईंच्या कथेवर आधारित 'साखरपुडा' या चित्रपट निर्मितीच्या वेळी १९४६ मध्ये 'विभावरी शिरूरकर' या टोपणनावाने बुरखा दूर करून मालतीबाई पुढे आल्या.

समाजवादी पक्षातर्फे मालतीबाईंनी १९५१ मध्ये पुण्यातून विधानसभेची निवडणूक लढवली, पण त्यात अयशस्वी झाल्या. १९५६ पासून 'महिला सेवाग्राम' मध्ये त्या विनावेतन काम करू लागल्या. १३० जमातींतील सुमारे पाच हजार स्त्रियांचा अभ्यास करून त्यांच्या सत्यकथा मालतीबाईंनी दिल्या. 'घराला मुकलेल्या स्त्रिया' हे पुस्तक या अभ्यासाचेच फलित आहे.

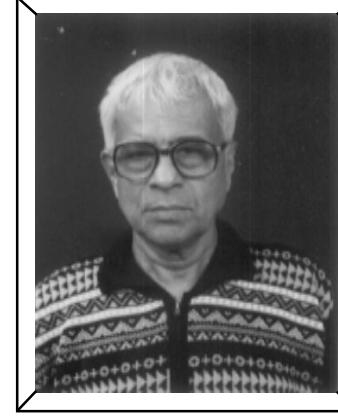
त्यांनी स्त्रीसंबंधी प्रश्नांसाठी वेदशास्त्र, पुराणे यांचा वेध घेतला. हौसेने होमिओपॅथीचा अभ्यास केला. त्यांच्या जीवनकार्याचे दर्शन घडवणारा डॉ. माधवी वैद्य कृत 'मनस्विनी' हा लघुपट १९९६ मध्ये प्रकाशित झाला. आपल्या वडिलांची जीवनकथा सांगणारी 'खरे मास्तर' ही कादंबरी लिहिली. 'विभावरीचे टीकाकार' 'विभावरी शिरूरकर, बी. ए.' ही त्यांच्या साहित्याची समीक्षा करणारी पुस्तके होत.

मुंबई येथे १९८१ मध्ये झालेल्या पर्यायी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षपद त्यांनी भूषविले होते. या वेळी अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याविषयी त्यांनी मांडलेले विचार त्यांच्या वैचारिकतेची उंची दाखवणारे आहेत. कराड, नागपूर, जळगाव येथील स्त्री परिषदांचे अध्यक्षपद त्यांना मिळाले. महाराष्ट्र फाउंडेशनचा गौरव पुरस्कार व साहित्य संस्कृती मंडळाची गौरववृत्ती त्यांना मिळाली होती. शिरूर या त्यांच्या मूळ गावी 'माहेरवाशीण' म्हणून १८ फेब्रुवारी १९९४ ला त्यांचा सत्कार झाला. अन्यायाविरुद्ध चिडून उठणारी, सामाजिक कार्यात झोकून देणारी, लेखिकांना धाडस प्राप्त करून देणारी लेखिका म्हणून मालतीबाईंचे स्थान गौरवाचेच राहिल.

प्रयोगमाऊली : डॉ. श्री. अ. दाभोळकर

शेतीतज्ज्ञ श्री. अ. दाभोळकर यांचे १ मे रोजी निधन झाले.

केवळ कोल्हापुरातच नव्हे, तर आंतरराष्ट्रीय पातळीपर्यंत प्रयोगमाऊली म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या श्री. अ. दाभोळकरांच्या निधनाने वेगळ्या दृष्टीचा एक समाजशास्त्रज्ञ काळाच्या पडद्याआड गेला आहे. आजच्या प्रयोगशील शेतकऱ्यांतून उद्याचा शककर्ता शेतकरी निर्माण होईल, अशी दाभोळकरांची निष्ठा होती. प्रसिद्धिमाध्यमांमध्ये झळाळून जगण्याची आस किंवा

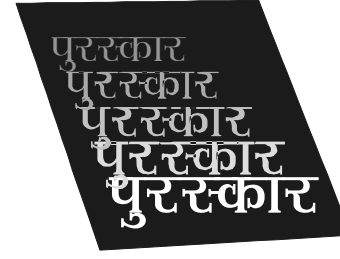
हौस त्यांना नव्हती. हजारो शेतकऱ्यांशी बोलत राहणे आणि अर्थकारणाविषयीची निरक्षरता दूर करणे यासाठी प्रचंड प्रवास त्यांनी केला. टेरेसवरील शेतीपासून सौरऊर्जावापरापर्यंत दाभोळकरांचा दृष्टिकोन पक्का असायचा. त्यांचे वयही फार झालेले नव्हते. आकस्मिक म्हणावे असेच त्यांचे निर्वाण झाले; परंतु द्राक्षक्रांतीपासून सौरऊर्जेपर्यंतचे त्यांचे प्रयोग महाराष्ट्राला तरी विसरता येणार नाहीत. जमनालाल बजाज पुरस्कारापासून जगभर दाभोळकरांना मोठे सन्मान लाभले. त्याहीपेक्षा महत्त्वाची बाब म्हणजे गावोगावच्या हजारो शेतकऱ्यांशी त्यांनी असाधारण सामीलकी

जाणीवपूर्वक जतन केली. विचाराबाबत शेतकरी मूलभूत काम करतो याची त्यांना खात्री होती; किंबहुना ग्रामीण विकासासाठी तंत्रज्ञान व विज्ञानाचा वापर करून उद्योगपती बनण्याची शक्ती शेतकऱ्यांत आहे हे त्यांनी सिद्धही करून दाखविले. सर्वार्थाने वेगळे व्यक्तिमत्त्व लाभलेले दाभोळकर एका महिन्यात किमान तीन आठवडे तरी प्रवासातच असत. निसर्ग जाणून घेण्याची त्यांची धडपड अविरोधपणे सुरू असे. डॉ. जे. पी. नाईक, बाबा आमटे यांच्या प्रेरणा त्यांना लाभल्या होत्या. मौनी विद्यापीठात त्यांनी काही काळ अध्यापनाचे काम केले असले, तरी त्यानंतर समाजशिक्षक म्हणून त्यांनी उभा केलेला परिवारही तेवढाच महत्त्वाचा आहे. उत्तम वाचन आणि स्वतंत्र विचारशैली यामुळे त्यांची जीवनशैलीही असाधारणच वाटत असे. मानसशास्त्र, औषधशास्त्र, राज्यशास्त्र, योगशास्त्र, तत्त्वज्ञान आणि समाजविज्ञान अशा विषयांसंबंधी त्यांचे सखोल चिंतन होते. व्यासंग आणि प्रत्यक्ष जीवन यात कसलेच अंतर त्यांनी पडू दिले नाही.

मी कोणी ग्रामीण अर्थकारणाचा तज्ज्ञ नसून, समाजवैज्ञानिक आहे अशी दाभोळकरांची भूमिकाच असे. प्रत्येक कुटुंबाला रोज किमान एक हजार लिटर एवढेच पाणी देण्यास सरकार बांधील असावे, असेही दाभोळकर सांगत असत. अर्थात, प्रयोग करित राहणे व वैज्ञानिक चिकित्सा पावलोपावली सांभाळणे आवश्यक असल्याचे मत आग्रहाने ते मांडीत. तासगाव भागात ४० वर्षांपूर्वी द्राक्षउत्पादनाचा प्रयोग त्यांनी केला. अर्थात, प्रयोग परिवाराचे हे एक

पाऊल होते. एकूणच शिक्षण, अर्थकारण, संस्कृती या विषयांकडे वेगळ्या दृष्टीने ते पाहत. शिक्षण घेतलेला माणूस किंवा शिक्षण देणाऱ्या संस्थाही मूलभूत बाबतीत कशा निरक्षर असतात यावर दाभोळकरांनी अनेकदा अचूक बोट ठेवले. वाया जाणारे पाणी व ऊर्जा यावर त्यांनी सतत प्रयोगांद्वारे प्रहार केले; परंतु तुलनेने प्रारंभी परदेशांत दाभोळकरांची दखल अधिक घेतली गेली. सर्वांसाठी सर्व गोष्टी मुबलक उपलब्ध होऊ शकतात; परंतु त्यासाठी विशिष्ट रस्ता निवडावा लागतो ही दाभोळकरांची धारणा होती. त्यांच्या पुस्तकांमधून हीच विचारधारा त्यांनी मांडली. स्वतःच विज्ञानाचा, निसर्गाचा अभ्यास त्यांनी केला. अर्थपूर्ण चर्चेत त्यांना फार रस असायचा. एखादा नव्या पिढीतला अभ्यासक इस्त्राईलला जाऊन आला, तर त्याच्याशी मुद्देसूद वाद घालणे हाही दाभोळकरांना महत्त्वाचा भाग वाटायचा. विशेषतः पॉलिहाऊसेस व त्या अनुषंगाने निर्माण होणारे प्रश्न याची चिकित्सा दाभोळकर वारंवार करीत असत. अर्थकारण म्हणजे पैसा नव्हे ही मूळ भूमिका असे. समजा, आपण पॉलिहाऊसेसमधून फुले निर्यात केली, तर त्या बदल्यात पौड, डॉलरच्या नोटा घेणे हे अर्थकारण नव्हे. दाभोळकरांच्या मते आपण ऊर्जेची दिवाळखोरी करतो. परिणामी आपली श्रीमंती फसवी असते. महाराष्ट्रातील शीतगृहांच्या वाढीचे व यशाचे गुणगान करता कामा नये. निर्यातीतून पैसे न घेता ऊर्जेचाच परतावा घेतला पाहिजे हा दाभोळकरांचा आग्रह होता. शीतगृहामुळे ऊर्जेची बेहिशेबी नासाडी होते. पाण्याचा वापर याबाबत तर आपण निरक्षरच असतो. निसर्गाची ऊर्जा कशी वापरावी याविषयी दाभोळकरांनी खूप गांभीर्याने समाजप्रबोधन केले. ज्वारीला सात इंच पाणी पुरते. उसाला जास्त पाणी बाधत नाही. परिणामी ते बेपर्वाईने वापरले जाते. साधारण ३६ इंच पाण्यात ऊस काढता येतो. अर्थात बेजबाबदारपणालाच विकासाचे स्वरूप येते. हे राष्ट्रीय नुकसान आहे. ही भूमिका शहर संस्कृतीपर्यंत दाभोळकरांनी भिडवली. मुंबईसारख्या महानगरात मराठी विज्ञान परिषदेत टेरेसवर शेती हा उपक्रम दाभोळकरांनी राबविला. मुंबईत लहानशा गच्चीवरदेखील डाळिंब, पेरू, अंजीर, भेंडी, रबर, कारले, दोडका, पडवळ, नारळ, ऊस अशी लागवड करून दाखविली. निसर्गात जे गुणाकार किंवा भागाकार होत असत, त्याकडे दाभोळकरांचे व म्हणूनच प्रयोग परिवाराचे अचूक लक्ष असे. संवेदनक्षम वृत्तीने सगळ्या तपशिलांची खुली चिकित्सा ते करीत असत.

जिराईत, दुष्काळप्रवण व छोट्या शेतकऱ्यांकडेदेखील दाभोळकरांनी विविध प्रयोग केले. गावोगावचे शेतकरी कोल्हापुरात येऊन दाभोळकरांशी चर्चा करीत असत. दाभोळकर म्हणत असत, की निरक्षर किंवा निरक्षराप्रमाणे असणारा शेतकरी व त्याचा बुद्ध्यांक जर पाहिला, तर विद्यापीठातील प्रोफेसरएवढा त्याचा बुद्ध्यांक असतो हे लक्षात घेतले पाहिजे. पाच-पाच तास गावोगावच्या शेतकऱ्यांना दाभोळकरांनी अध्यापन केले आहे; पण त्यात अनौपचारिकता असे. फक्त व्यावसायीकरण एवढाच हेतू न ठेवता समग्र समाजविकास हे त्यांच्या प्रयोगाचे सूत्र होते. कुठेही व कोणतेही पीक घेता येऊ शकते हे त्यांनी गावोगावी सप्रयोग सिद्ध करून दाखविले. एक माणूस एकांडी शिलेदारी करून राष्ट्रीय उत्पन्नवाढीत केवढा मोठा व निर्णायक सहभाग उचलतो याचेच दर्शन दाभोळकरांच्या रूपाने महाराष्ट्राच्या शेतकऱ्यांना झाले. त्यांचा विचार व त्यांचे प्रयोग यापुढेही चालू व्हावे.

महाराष्ट्र साहित्य परिषद पुरस्कार - २००१

- १) **पं. रामाचार्य अवधानी**, (तत्त्वज्ञानविषयक लेखन) (रु. १,५००/-)
डॉ. ज. वा. जोशी, पुणे
- २) **डॉ. शं. दा. पेंडसे**, (संतसाहित्यविषयक लेखन) (रु. १,०००/-)
श्री. ना. वि. काकतकर, संपादक 'संतकृपा' पुणे
- ३) **कविवर्य भा. रा. तांबे**, (काव्यपुरस्कार) (रु. १,१००/-)
श्री. शंकर रामाणी, बेळगाव
- ४) **कविवर्य ना. घ. देशपांडे**, (काव्यपुरस्कार) (रु. १,१००/-)
कवी सुधांशु, औदुंबर
- ५) **मा. कृष्णाराव फुलंब्रीकर**, (संगीतविषयक लेखन) (रु. १,१००/-)
श्री. अशोक श्री. रानडे, पुणे
- ६) **डॉ. भालचंद्र फडके**, (दलित साहित्य विवेचन) (रु. १,०००/-)
डॉ. यशवंत मनोहर, नागपूर
- ७) **डॉ. वि. कृ. गोकक**, (महाराष्ट्र-कर्नाटक संबंधविषयक लेखन)
डॉ. विजया तेलंग, गुलबर्गा (रु. १,०००/-)
- ८) **प्रा. गो. रा. परांजपे**, (विज्ञानविषयक लेखन) (रु. १,०००/-)
प्रा. प्र. वि. सोवनी, पुणे
- ९) **कमलाकर सारंग**, (नाट्य-पारितोषिक) (रु. ३,०००/-)
श्रीमती सई परांजपे, मुंबई
- १०) **'मृत्युंजय'**, (रामायण, महाभारत, वेद, पुराणे, इ.) (रु. ४,०००/-)
प्रा. श्री. रं. भिडे, पुणे

ग्रंथ पारितोषिके

- १) **ह. ना. आपटे** (कादंबरी) (रु. १,०००/-)
रंगा मराठे, 'फॅक्टरी गेट'
- २) **वा. म. जोशी** (कादंबरी) (रु. १,०००/-)
डॉ. अरुण गद्रे, 'वधस्तंभ'

- ३) आनंदीबाई शिर्के (कथासंग्रह) (रु. १,०००/-)
मिलिंद बोकील, 'झेन गार्डन'
- ४) नी. स. गोखले (अत्कृष्ट ग्रंथनिर्मिती) (रु. १,०००/-)
राजहंस प्रकाशन, 'डोमेल ते कारगिल'
- ५) जांभेकर पुरस्कार (संपादित ग्रंथ) (रु. १००/-)
संपादक : डॉ. अविनाश आवलगावकर,
'वि. स. खांडेकरांचे साहित्य : एक आकलन'
- ६) ह. श्री. शेणोलीकर (समीक्षा) (रु. १,०००/-)
केशव सद्दे, 'कवितेतील आधुनिकवाद'
- ७) रा. ना. नातू (इतिहासविषयक) (रु. ७५०/-)
मुकुंद जोशी, 'महाराजांच्या लढाया'
- ८) वासुदेव धोंडो आणि भागिरथीबाई दीक्षित (धार्मिक) (रु. १,०००/-)
प्रा. कृष्णा गुरव, 'श्रीज्ञानदेवी : विविधांगी संशोधन'
- ९) तुळशीराम वाघ (संतसाहित्य) (रु. २५०/-)
रं. रा. गोसावी, 'श्री समर्थ रामदास विरचित स्तोत्रकाव्य'
- १०) श्री. शा. हणमंते (कोश व संदर्भ-वाङ्मय) (रु. ३५०/-)
मीना मनसबदार-टिळक, 'पंचधारा-चार दशकांची वाटचाल'
- ११) सुशील प्रधान (बालवाङ्मय) (रु. २००/-)
मीना वैद्य, 'खजिना बालगीतांचा'
- १२) विनायक कोंडदेव ओक (कुमार वाङ्मय) (रु. ३००/-)
डॉ. मंदा खांडगे, 'दोडी'
- १३) डॉ. म. वि. गोखले (नाट्यसमीक्षा/नाट्यसंहिता) (रु. १,०००/-)
प्रा. एम्. पी. पाटील, 'नाट्यसमीक्षा-संहिता आणि रंङ्गप्रयोग'
- १४) सत्यशोधक के.शशवराव विचारे (ललितेतर वैचारिक) (रु. १,०००/-)
डॉ. नागनाथ कोत्तापल्ले, 'जोतिपर्व'
- १५) लोकहितवादी (ललितेतर वैचारिक) (रु. १,०००/-)
डॉ. शंकरराव कदम, 'महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे : साहित्य आणि कार्य'
- १६) शि. म. परांजपे (ललितेतर वैचारिक) (रु. १,०००/-)
राजीव साने, 'युगांतर'
- १७) ना. गो. चाफेकर (ललितेतर वैचारिक) (रु. २५०/-)
बळवंत कांबळे, 'भारतातील देवदासी प्रथा : चळवळ आणि पुनर्वसन'
- १८) विश्वनाथ गोखले (ललितेतर वैचारिक) (रु. १५०/-)
रंगनाथ पठारे, 'आस्थेचे प्रश्न'
- १९) डॉ. ज. रा. कदम (कृषिविषयक लेखन) (रु. १,०००/-)
डॉ. शिवाजीराव ठोंबरे आणि डॉ. व. सी. खुस्पे 'जैव उर्जा शेती'

महिलांनी आवर्जून वाचावे असे....

भूमिकन्या

ग्रामीण जीवनातील नाट्य, कारुण्य,
शोषण, अन्याय यांची विविध रूपे

लेखक : डॉ. आनंद यादव

भूमिकन्या या कथासंग्रहातील चौदाही कथा ग्रामीण महिलांच्या भावविश्वाशी निगडित असून त्यात आनंद यादव यांनी आपल्या सहृदय अंतःकरणाने स्त्रीमनातील स्पंदने हळुवारपणे टिपलेली आहेत. घरोघर स्त्रिया दारिद्र्य, अन्याय, पुरुषी अरेरावीपणा, अंधश्रद्धा, विषमता, वेदना शोषण, परंपरा यांना तोंड देत चिवटपणाने जगत असतात. एक पत्नी, घरधनी, आई, सून, मुलगी, वहिनी, बहिण म्हणून अवघड कसरत जीवाच्या आकांताने करित आपली कर्तव्ये निभावून नेत असतात. कुटुंब चालवत असतात. घराण्याची इभ्रत व परंपरा समृद्ध करत असतात आणि आपल्या जीवनातले कारुण्य लपवून हसतमुखाने संसाराचा गाडा रेटत असतात, पण तिला वागणूक मात्र गुलामाची वा दासीची मिळते. तिची सतत उपेक्षाच होत राहते. आनंद यादवांना ग्रामीण स्त्रीची ही दुरावस्था अस्वस्थ करते. या सान्यातून चिवटपणे जगणाऱ्या या स्त्रीबद्दल आदर वाटतो. अशा काही स्त्रियांच्या कहाण्या या कथासंग्रहात मांडल्या आहेत. या कथा ग्रामीण स्त्रीचे सर्वांगीण दर्शन घडवणाऱ्या, वास्तवाचे प्रखर भान असलेल्या, आशयसमृद्ध आणि कलासंपन्न आहेत.

स्त्रीजीवनातील नाट्य, कारुण्य, संघर्ष, काव्य, अन्याय, उपेक्षा, छळ, वेदना, दुःखे, शोषण इत्यादी विविध पैलूंचा या कथा चैतन्याचा प्रकाश टाकतात.

संवेदनासमृद्ध प्रतिमा, भेदक संवाद, भाषेची अनेकविध भावरूपे, निवेदनाची विविध रूपे, मार्मिक व अर्थवाही शब्दयोजना यामुळे या कथांची अभिव्यक्ती कलापूर्ण होते. जीवनमूल्ये आणि वाङ्मयीन कलामूल्ये यांचा उत्कट मेळ घालणाऱ्या या कथा वाचकांच्या मनावर खोलवर परिणाम करतात.

पृष्ठे : १४४ किंमत : ९०रु.

सभासदांना : ६८रु. पोस्टेज : २०रु.

द्वंद्व

सामाजिक आशय, स्त्रीसमस्या यत्न
करणाऱ्या लोककथा

मूळ लेखक : विजयदान देशा अनुवाद : वनिता सावंत

लोककथांमधील सत्याचा अंश हा मानवजीवनातील वास्तवावरच आधारलेला असतो. स्त्री आणि पुरुष यांचे विविध स्तरावरील नातेसंबंध, त्यातून निर्माण होणारे स्त्रीजातीचे दुःख या कथांमधून व्यक्त होते स्त्री. कोणत्याही जातीधर्मातील, वर्गातील असो, तिची कथा, व्यथा, वेदना तिचं प्राक्तन एकच असतं, ते म्हणजे पुरुषजातीकडून होणारी वंचना.

‘काकपंथ’ या कथेत पक्ष्यांना स्वभाववैशिष्ट्ये दिली आहेत. हंस सद्गुण दाखवणारा व कावळा नीच वृत्तीचा. हंस कृतज्ञ, गुणी उपकारकर्त्यावर वैभवाची उधळण करणारे तर कावळे फसवणारे, प्रेतसृष्टीत रममाण होणारे. पक्ष्यांच्या माध्यमातून प्रवाहीत होणारी कथा काकपंथी, कृतघ्न, स्त्रैण पुरुषजातीवर प्रहार करत पुढे जाते.

द्वंद्व ही कथा अनेक द्वंद्वांचं चित्रण करते. या कथासंग्रहातील कथांमध्ये स्त्री पुरुष नात्यातील गुंतागुंत, प्रेम, लोभ, लालसा कामभावना उलगडून दाखवण्यासाठी तलस्पर्शी प्रयत्न केला आहे. बुद्धीने भ्रष्ट झालेल्या माणसातील माणूसपणच हरवून गेलं आहे. माणसाचं अंतर्मन उलगडून दाखवणाऱ्या या कथा वास्तवाशी जवळीक साधतात. वाचकाला अंतर्मुख करतात. राजस्थानी वाङ्मय मराठी वाचकांपर्यंत पोहोचवणारा हा अनुवादित कथासंग्रह खरोखरच लक्षणीय आहे.

पृष्ठे : २५४, किंमत : १५० रु.

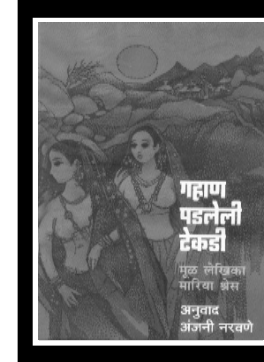
सभासदांना : ११३ रु. पोस्टेज : १५ रु.

गहाण पडलेली टेकडी

गुजराती आदिवासी स्त्रियांच्या कहाण्या

मूळ लेखिका : मारिया श्रेस अनुवाद : अंजली नरवणे

स्लोव्हेनियामधील मारिया श्रेस ही मुलगी वयाच्या अठ्ठाविसाव्या वर्षी गुजरातमधील आदिवासी भागात दाखल झाली. समाजसेवा ह्या धेयाने प्रेरित झालेल्या या मुलीने येथील भाषेचा, समाजजीवनाचा अभ्यास केला. आणि सावरकाठा जिल्ह्यातील आदिवासीबरोबर राहिल्यावर अनुभवलेल्या घटना तिने कथामाध्यमांतून मांडल्या.

या पुस्तकामधील प्रत्येक कथेतून व्यक्त होणारी स्त्री नव्याने जागृत होऊ पाहणारी आदिवासी स्त्री आहे. हळूहळू का होईना त्या स्त्रिया स्वतःकडे वेगळ्या दृष्टीने पहायला लागल्या आहेत. स्वतःचं महत्त्व, स्वतःची किंमत आता समजू लागल्या आहेत. आणि ही जाणीव त्यांना आनंद आणि उत्साह पुरवते आहे, याचं दिग्दर्शन या कथांमधून होतं. तसंच त्यांची सुखदुःखं, जीवंत राहण्यासाठी करावी लागणारी लढाई, त्यांचं होणारं शोषण याचं सुन्न करणारं दर्शन या कथांतून घडतं.

दुभती गाय, टेवलेली बाई, माजी भईण, नाही टिकणार नाटक, हार खाणाऱ्या त्या आम्ही नव्हे, बदलत्या काळाची पाऊलं, या कथा चळवळींचा, पुरुषी अन्यायाचा शोध घेणाऱ्या आहेत. त्यांचा जीवनसंग्राम मुळातूनच वाचण्यासारखा आहे. रूढी परंपरांचं ओझं त्या सहजपणे दूर करू शकत नाहीत. वर्षानुवर्षे रुजलेल्या अंधश्रद्धा, अज्ञान यापासून त्या लवकर मुक्त होणार नाहीत. परंतु तरीही या स्त्रिया झगडत आहेत. संघटित होऊन पुरुषांच्या अरेरावीला तोंड देऊ पाहत आहेत. अशा कथांचा हा सुंदर अनुवाद मराठी वाचकांनी आवर्जून वाचावा असा आहे.

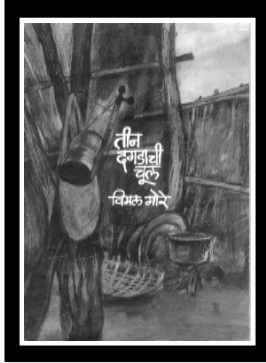
पृष्ठे : २५४, किंमत : १२० रु.

सभासदांना : ९० रु. पोस्टेज : १५ रु.

तीन दगडाची चूल हृदयस्पर्शी प्रांजळ आत्मकथन

लेखिका : विमल मोरे

अज्ञान अंधश्रद्धेच्या गर्तेत अडकलेल्या आणि रूढी परंपरांच्या चक्रात गुरफटलेल्या भटक्या विमुक्त जमातीपैकी गोंधळी या जातीत जन्माला आलेल्या विमल मोरे यांचे हे सरळ साधे, प्रांजळ आत्मकथन. दारिद्र्य, अज्ञान, अंधश्रद्धा यांनी वेढलेल्या कुटुंबात ही मुलगी लहानाची मोठी झाली. कुपोषण, अस्वच्छता, घरातील मोठ्या माणसांचा व्यसनीपणा हे सारे तिला कोवळ्या वयापासून सहन करावे लागले. पालावरचं जिणं किती कष्टप्रद, अपमानकारक, बेभरवशाचं असतं याचं जीवंत चित्रण येथे वाचकाला मिळतं. चार

घासांसाठी दाही दिशा हिडणारी ही माणसं 'आषाढ' साजरा करण्यासाठी कष्टाचा पैसा कोंबडं, बकरं मारण्यात खर्च करत होती. बायकांच्या वाट्याला रांधा, वाढा उष्टी काढा, बाळंतपण, अर्भकांचे अपमृत्यू, त्यासंबंधीच्या अज्ञान-अंधश्रद्धांचे परिणाम भोगणं होतं. अशिक्षितपणा; गरिबी यामुळे किती बाळजीव हकनाक मरतात, किती स्त्रियांना शारीरिक, मानसिक वेदना सहन कराव्या लागतात हे वाचून कोणाचंही मन हेलावल्याशिवाय राहणार नाही.

दादासाहेब मोरे यांच्यासारख्या समाजपरिवर्तनाच्या चळवळीशी संबंधित व्यक्तीशी विवाह झाल्याने लेखिकेचे जीवन बदलून गेले. बुद्धीला, विचारांना नवी जाग आली.

तिचं मन मोठं झालं. सर्व भटक्या जमातींच्या वेदना समोर दिसू लागल्या. ही अल्पशिक्षित मुलगी विकसित होत गेली. हा सगळा जीवनपट लेखिकेने अत्यंत प्रामाणिकपणे, सहजतेने शब्दबद्ध केला आहे. यातील सरळपणा मनाला भिडणारा आहे. अंतर्मुख करणारा आहे. या आत्मकथनातून सारी समाजव्यवस्थाच आमूलाग्र बदलवून टाकण्याची आवश्यकता आहे हा विचार तीव्रपणे ठसवला जातो. नवा जीवन संस्कार घडवणारं हे मौलिक आत्मकथन प्रत्येकानं वाचायलाच हवं.

पृष्ठे : २१५, किंमत : १५० रु.
सभासदांना : ११३ रु. पोस्टेज : १५ रु.

सिलेक्टिव्ह मेमरी

एका विलक्षण स्त्रीच्या संपन्न, संकस
अनुभवविश्वाचं दर्शन घडवणाऱ्या हृद्य आठवणी

मूळ लेखिका : शोभा डे अनुवाद : अपर्णा वेलणकर

शोभा डे हे नाव बहुचर्चित. कोणत्या ना कोणत्या जगावेगळ्या वागण्यामुळं शोभा डे नेहमीच वादग्रस्त ठरल्या आहेत. 'स्फोटक आणि खळबळजनक' या शिक्क्याआड दडलेल्या एका संवेदनशील सच्च्या व्यक्तीचं दुर्मिळ दर्शन 'सिलेक्टिव्ह मेमरी' मधून वाचकांना घडत जातं. अपरिचित वाटांवर हट्टानं, आत्मविश्वासानं पाय रोवणारी,

आपल्या व्यक्तिमत्वाला नवनवे आयाम जोडणारी खंबीर, आत्मनिर्भर स्त्री वाचकांना झपाटून टाकते. एका ग्लॅमरस व्यक्तीचं विलक्षण पारदर्शी रूप वाचकांना नाविन्याचा अनुभव देते. शोभा डे यांच्या मूळ पुस्तकाचा आत्मा ओळखून अपर्णा वेलणकर यांनी त्याचा अत्यंत रसाळ अनुवाद मराठी वाचकांसाठी सादर केला आहे.

शोभा डे यांच्या या मोजक्या अघळपघळ आठवणीत मॉडेलिंगच्या करिअरमधील लोकविलक्षण अनुभव आहेत. 'स्टारडस्ट' चालवताना दिसलेली नटनट्यांच्या स्वभावप्रवृत्तीची विविध रूपे यात आली आहेत. कौटुंबिक जीवन, वृत्तपत्र स्तंभलेखन, कादंबरीलेखन याबाबतचे कसदार अनुभव आहेत. आपले सर्व अनुभव अलिप्तपणे परंतु रंजकतेने सांगण्याची भाषिक क्षमता असल्याने 'सिलेक्टिव्ह मेमरी' विलक्षण भावनांचा पट वाचकांपुढे खुला करते. या स्मरणयात्रेत विविध क्षेत्रातील दंभ, ढोंग उघड झालेले आहे. आपल्या निर्भीड, रोखठोक शैलीत आपला बहुढंगी जीवनाचा घेतलेला वेध म्हणजे सिलेक्टिव्ह मेमरी.

पृष्ठे : ६१२ किंमत : ३३० रु.

सभासदांना : २४८ रु. पोस्टेज : २० रु.

इट्स ऑलवेज पॉसिबल

किरण बेदींच्या तिहार सुधार-कार्यक्रमाचा झळाळता आलेख

मूळ लेखिका : किरण बेदी अनुवाद : लीना सोहोनी

आपली कर्तव्ये पार पाडून त्याही पलीकडे जाऊन मानवजातीची सेवा करण्यासाठी झटणारी माणसं काही वेगळीच असतात. किरण बेदी ही अशा माणसांपैकीच एक स्त्री व एक अधिकारी आहे. सामाजिक समस्यांबद्दल तिला प्रचंड कळकळ आहे व त्यासाठी निष्ठेने काम करण्याची तिची तयारी आहे. याच धारणेतून तिहार तुरुंगात तिने घडवून आणलेली क्रांती ही अतुलनीय आहे. तिच्या या कर्तृत्वाचा आलेख या पुस्तकात सविस्तर मांडलेला आहे.

प्रथम तिहारमध्ये कशी परिस्थिती होती. अनास्था, गैरप्रकार, दहशत, अस्वच्छता याचे कसे साम्राज्य होते याचे वर्णन पहिल्या भागात येते. दुसऱ्या भागात सुधारणा घडवून आणताना आलेले अनुभव विशद केले आहेत.

सामूहिकता, सुधारणात्मक उपक्रम आणि समाजाचा सहभाग या त्रिसूत्रीतून किरण बेदींनी आपले प्रत्येक कार्य पार पाडलेले दिसून येते.

अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीमधून मार्ग काढत सर्वांना बरोबर घेऊन किरण बेदींनी जे सुधारणा कार्य घडवून आणले आहे ते सर्वांना स्फूर्तिदायक ठरावे असेच आहे.

या पुस्तकाने किरण बेदींच्या कार्याचा त्यांच्या कार्यपद्धतीचा आलेखच वाचकांपुढे मांडला आहे. प्रत्येक नागरिकाने आवर्जून वाचावे असे हे पुस्तक.

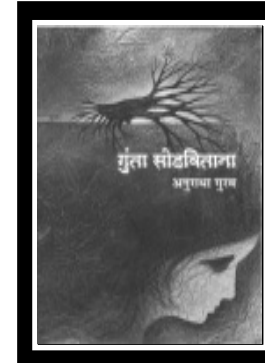
पृष्ठे : ४०८ किंमत : २५००.
सभासदांना : १८८०. पोस्टेज : २०००.

गुंता सोडविताना

कौटुंबिक नात्यांतील श्रावणिक, सामाजिक कायदेशीर गुंते

लेखिका : अनुराधा गुरव

या पुस्तकात अनुराधा गुरव यांनी माणसामाणसातील परस्पर संबंधातील गुंता सोडवताना आलेले विविध अनुभव मांडले आहेत. कौटुंबिक गुंत्यामागील कारणे असंख्य आहेत. आर्थिक, लैंगिक, भावनिक, वैवाहिक समस्या कलहाचं रूप घेतात. व या कलहातूनच कुटुंबांची वाताहत होते. समोर आलेल्या दाव्यांचे निरिक्षण केल्यावर असे आढळून येते की या सर्वांमध्ये स्त्रियांवर अधिक अन्याय, अत्याचार होतात. घडलेल्या घटनांचे गंभीर परिणामही स्त्रियांनाच अधिक सोसावे लागतात.

या दाव्यांमध्ये कधी गरीब शेतकऱ्याला नाडणारे सावकार, धनिक यांच्यातला तिढा असतो; तर पैशाच्या लोभाने लेकीचा संसार उधळणारा बाप, वैरी ठरणारा भाऊ, संशयी पती, फसलेली तरुणी कावेबाजपणे पतीला फसवू पाहते असे अनेक प्रकार असतात. स्त्रीसुद्धा कलंकिनी, गुन्हेगार असू शकते. असे गुन्हे कधी सामोपचाराने तर कधी धाकदपटशा दाखवून सोडवावे लागतात.

या पुस्तकात असे पन्नास अनुभव कथन केले आहेत. प्रत्येक दावा, प्रत्येक अनुभव हा मनुष्य स्वभावाच्या वैचित्र्याचे दर्शन घडवणारा आहे. या दाव्यांचा अभ्यास

करताना माणसामधल्या माणूसपणाचे जसे दर्शन होते तसे त्याच्या मधल्या पशूचेही दर्शन होते. माणूस एकीकडे समृद्धीकडे वेगाने वाटचाल करीत आहे तर दुसरीकडे माणुसकीला पारखा होत आहे. या भीषण वास्तवाचे दर्शन या सत्य घटनांतून होते. या सर्व घटनांमधून आपण काही शिकणार आहोत का असा लेखिकेचा प्रश्न वाचकांना विचारप्रवृत्त करतो.

जटील नात्यांमधील ताणतणावांचे दर्शन घडवणाऱ्या कौटुंबिक दाव्यांच्या हकीकती.

पृष्ठे : १६८ किंमत : ११००.
सभासदांना : ८३०. पोस्टेज : १५००.

हितगुज

पत्रसंवादातून उलगडणारे मायलेकींचे
भावबंध

संपादिका : कॅरेन पेन

अनुवाद : वृंदा दाभोळकर

'हितगुज' या शब्दातूनच बरेच काही व्यक्त होते. या पुस्तकांचे हे नावच मोठे बोलके आहे. मायलेकींमधील संवाद हा 'हितगुज' ठरावा असाच असतो. मुळातच मायलेकींमधले नाते अनेक पदरी असते. मायेचे, धाकाचे, आश्वासनाचे आणि प्रसंगी कठोरपणाचेही हे नाते सर्वाधिक प्रगल्भ व जवळकीचे असू शकते. आपल्याला आलेल्या अडचणी व त्यावर मात करण्यासाठी हवा असलेला सल्ला लेक फक्त आईजवळच मागू शकते. हे नाते काहीवेळा अनेक स्तरांवरील मतभेदांचेही असते.

कॅरेन पेन यांनी संपादित केलेल्या मूळ पुस्तकातील निवडक व प्रातिनिधिक अशा ४० पत्रांचा अनुवाद 'हितगुज' मध्ये सादर केला आहे. आईच्या व मुलीच्या आत्म्याला हृद्यपणे उब देणाऱ्या शब्दांनी संपन्न असे हे पुस्तक आहे.

एक अतिशय मोठा कालपट या पुस्तकासाठी निवडक आहे. या प्रदीर्घ कालपटात स्त्रीजीवन, विचार, सुधारणा अनेक टप्प्यांवर, अनेक पातळ्यांवर बदलत गेले आहे.

ही पत्रे म्हणजे सामान्य स्त्रियांमधले लहानसहान व्यक्तिगत लढेच आहेत. एकीकडे संघर्ष, निर्णय, लढे यांच्या ठिणग्या उडवणारी पत्रे आहेत आणि या सान्यातून प्रेम आणि जिवाळ्याचा अंतःप्रवाहही वाटतो आहे.

या पत्रांची विषयवार विभागणी करून प्रकरणे पाडली आहेत. घराघरातील मुलींची हत्या, जीवनातील पुरुष, धोकादायक स्वप्ने, उंबरठा ओलांडताना, जीवन-मरणाचा प्रश्न, कोमल उद्रेक असे विविध विषय यात येतात.

विचार करायला लावणारे हे पुस्तक मूळातूनच वाचायला हवे.

पृष्ठे : २६९ किंमत : २००रु.

सभासदांना : १५०रु. पोस्टेज : २०रु.

डायरी ऑफ अॅन फ्रँक

एका ज्यू कुटुंबाची युद्धकाळातील घुसमट

अनुवाद : मंगला निगुडकर

दुसऱ्या महायुद्धाच्या वेळी ज्यू लोकांचा जर्मनीमध्ये अत्यंत छळ झाला. या अत्याचारांपासून सुटका व्हावी म्हणून फ्रँकफुर्ट येथील एक ज्यू कुटुंब १९३३ साली हॉलंडमध्ये स्थलांतर करते. अॅन ही त्यावेळी ४ वर्षाची असते. तिची मोठी बहीण मारगॉट. वडील डच ऑपेरा कंपनीचे संचालक. आई एडिथ हॉलंडर फ्रँक. जर्मनांनी हॉलंड काबीज करून ज्यूंच्यावर बंधने लादली. फ्रँक हे सुरक्षिततेसाठी अज्ञातवासात जाण्याचे ठरवितात.

५ जुलै १९४२ रोजी ते आपल्या स्वतःच्या ऑफिसच्या इमारतीमधल्या एका भागात राहण्याची व्यवस्था करतात. कोणालाही संशय येणार नाही अशी त्या चोर दरवाजाच्या आतील खोल्यांची रचना असते.

तेरा वर्षाची अॅन या वास्तव्यात रोजनिशी लिहिण्यास आरंभ करते. तिला कोणीही मैत्रीण नाही, म्हणून ती रोजनिशीला मैत्रीण समजून किटी असे नाव देते. या कुटुंबाचा शोध घेण्यासाठी जर्मन गुप्तहेर गेस्टापो घरोघर झडत्या घेतात. दोन कुटुंबे एकत्र. त्यात वादविवाद, भांडणे, मतभेद, रुसवे फुगवे हेही प्रकार अटळ. एका कोंडीत सापडल्यावर माणसेही कधी समंजसपणे तर कधी हिंस्रपणे वागतात याचे अनेक अनुभव या रोजनिशीत येतात.

अॅनने १२ जून ४२ ते १ ऑगस्ट ४४ पर्यंत ही रोजनिशी लिहिली. नंतर त्या गुप्त जागेचा पत्ता लागल्याने तिला व तिच्या सर्व नातलगंना पकडण्यात येते. त्यांना ठार मारण्यात येते. फक्त तिचे वडील वाचतात. ते अॅन फ्रँकच्या इच्छेनुसार ही डायरी प्रसिद्ध करतात. (१९४७) ती जगभरच्या वाचकांना चटका लावते. लाखोंनी खपते. मराठी वाचकांनीही ही डायरी नक्कीच अस्वस्थ करील.

पृष्ठे : २८८ किंमत : १७५रु.

सभासदांना : १३२रु. पोस्टेज : १५रु.

नॉट विदाऊट माय डॉटर

स्वातंत्र्यासाठी झुंजणाऱ्या 'स्त्री' ची कहाणी

मूळ लेखिका : बेट्टी महमूदी अनुवाद : लीना सोहोनी

'नॉट विदाऊट माय डॉटर' हे पुस्तक सौ. लीना सोहोनी यांनी इतक्या सुंदर शैलीत मराठीत अनुवादित केलंय की, वाचकाला शेवटच्या पानापर्यंत खिळवून ठेवतं. एक आई आपल्या मुलीला सोडून जगाच्या पाठीवर कुठेही राहू शकत नाही, हे कादंबरीच्या शीर्षकातून जाणवते.

स्त्रियांवरील अत्याचार अजूनही मानवतावादी लोकांना सतावीत आहेत. या कादंबरीतील घटना १९८४ ते ८६ या दरम्यानच्या १८ महिन्यांत घडलेल्या आहेत; पण त्या वाचताना अंगावर शहारे येतात. स्वातंत्र्यासाठी आणि मूलभूत हक्कासाठी एका स्त्रीला आपल्या चार वर्षांच्या लेकीसह किती यातना भोगाव्या लागतात याचे चित्रण लेखिकेने केले आहे.

ही कथा 'परकीय स्त्री'ची आहे असे न वाटता फक्त 'पुरुषी अहंकाराला' बळी पडलेल्या एका अबलेची वाटते. तिच्यावर अन्याय करणाऱ्या तमाम व्यक्तींची, संस्कृतीची चीड येते. कादंबरीतील प्रत्येक पात्रांचे व्यक्तिचित्रण नेटक्या शब्दात, यथार्थतेने करण्यात ती यशस्वी झाली आहे.

वातावरणनिर्मिती हाही या कादंबरीतला उल्लेखनीय घटक आहे. कौटुंबिक, भावनिक, राजनैतिक आणि भौगोलिक वातावरणाची निर्मिती लेखिका परिणामकारकपणे करते, तितकीच ती धार्मिक किंवा आध्यात्मिक वातावरणाचाही परिणाम दाखवून जाते.

काल्पनिक कथांपेक्षा वास्तवात अनुभवलेले हे थरारक चित्र हृदयाला स्पर्शून जाते.

पृष्ठे : ३१२ किंमत : २०० रु.
सभासदांना : १५० रु. पोस्टेज : १५ रु.

आंधळी

हेलन केलरची जीवनगाथा

मूळ लेखिका : हेलन केलर अनुवाद : शान्ता शेळके

जगातील अंधअपंगांसाठी जिने आपले जीवन समर्पित केले त्या हेलन केलरचे जीवनचरित्र समजून घ्यायचे असेल तर 'आंधळी' हे पुस्तक वाचलेच पाहिजे. ज्या व्यक्तीच्या अंगी दुर्दम्य आशावाद असतो त्या व्यक्ती जीवनातल्या अनेक खडतर प्रसंगांना सामोरे जाऊन आपलं असामान्यत्व सिद्ध करतात. त्यापैकी हेलन केलर ही एक होय. २७ जून १८८० रोजी जन्मलेली हेलन केलर एका जीवघेण्यात

दुखण्यात आपली तीन ज्ञानेंद्रिये गमावते आणि एका बुद्धिमान मुलीचे जग काळोखाने व्यापले जाते. पण ही आंधळी मुलगी डोळसपणे आपल्या भविष्याचा विचार करते. तिचे आईवडील, मिस फुलर, अॅन सॅलिव्हन या तिच्या शिक्षिका यांच्या सहाय्याने तिने शब्दांचा शोध घेतला. आपल्या स्पर्शातून तिने अनेक गोष्टी शिकून घेतल्या. तिच्या स्पर्शसंवेदना फार तीव्र होत्या. नुसत्या हवेच्या वासावरून ती वादळ होणार आहे हे सांगत असे. आपण स्वतःच्या अपेक्षा वाढवल्या की, त्या पुऱ्या करण्याची वृत्ती आपोआप आपल्यात निर्माण होते ही खूणगाठ तिने आपल्या मनाशी बांधली होती. पराभव हा शब्द तिला माहीत नव्हता. पदवी घेताना आपल्या भाषणात ती म्हणते, "अंतःकरणात जेव्हा उंच भरारण्याची महत्वाकांक्षा असते तेव्हा भुईवर सरपटणे कुणालाच मानवत नाही. काळोख आणि निःशब्दता ही आत्म्याच्या प्रगतीच्या आड येत नसते."

अशी चरित्रे ही स्फूर्तिदायी असतात. अंधांचे जीवन कळले म्हणजे डोळसांनाही जीवन जगताना वेगळी प्रेरणा मिळते. एकूणच 'आंधळी' हे पुस्तक वाचनीय आहे.

पृष्ठे : १६८ किंमत : १०० रु.
सभासदांना : ७५ रु. पोस्टेज : १५ रु.

अणसार
स्त्रीच्या आत्मशीधाची नवी वाट

मूळ लेखिका : वर्षा अडालजा अनुवाद : अंजनी नरवणे

माणूसपण आणि अवघं जगणंच पणाला लागलेल्या कुष्ठरोगी 'रूपा'ची अस्वस्थ करणारी प्रदीर्घ कथा म्हणजे अणसार.

अणसार म्हणजे देवाची घंटा.जेव्हा अवघ्या अस्तित्वालाच आव्हान मिळते, तेव्हा या घंटेचा टोल ऐकू येतो.

वर्षा अडालजांच्या मूळ गुजराती पुस्तकाचा हा अनुवाद, ही एक अत्यंत दर्जेदार निर्मिती आहे.

श्रीमंत गुजराती खानदानातील लाडक्या सुनेची मनाला चटका लावणारी ही कहाणी. कुष्ठरोगी हा समाजातून बहिष्कृत, अस्पर्श ठरतो.त्यामुळे अस्तित्व नाकारलेल्या रूपाची ही सत्यकथा वाचकांच्या मनात अनेक प्रश्नांचे मोहोळ उठवते. जिथे कथा संपते, तिथे अस्वस्थतेची सुरवात होते.

एखादी कलाकृती आपल्याला अस्वस्थ करते म्हणजे काय करते? ती तुमचे रोजचे घडी घातलेले आयुष्यच विस्कटून टाकते. एखाद्या वादळाने अचानक धुमाकूळ घालून दारं-खिडक्या उघडाव्या, तावदानं फोडावी, शोभिवंत दिवाणखाना धुळीनं भरून टाकावा तशी ती कलाकृती आपल्या बेतशीर इस्त्रीच्या आणि निघृण वास्तवापासून दडून राहिलेल्या आंतरिक विश्वाचे रूप बदलून टाकते.

ही कादंबरी म्हणजे प्रत्येक संवेदनशील व्यक्तीला अंतर्मुख करणारी, जीवनमूल्येच तपासून पाहण्यास उद्युक्त करणारी कलाकृती.

पृष्ठे : २९६ किंमत : १८०
सभासदांना : १३५०. पोस्टेज : १५०.

लज्जा
धार्मिक कडवटपणावर हल्ला करणारी
क्रांतीकारक कादंबरी

मूळ लेखिका : तसलिमा नासरिन अनुवाद : लीना सोहोनी

'लज्जा' ही तसलिमा नासरिन यांची वास्तवावर आधारलेली कादंबरी. बांगलादेशातील मुसलमानांनी हिंदूंचा केलेला छळ आणि बांगलादेशावर प्रेम करणाऱ्या हिंदूंची केलेली कोंडी या कादंबरीचा विषय आहे.

कडव्या मुसलमानांनी लेखिकेची हत्या करण्याचा फतवा काढला. तिच्या बंडखोर वृत्तीचे यथार्थ दर्शन या कादंबरीत घडले आहे.

बांगलादेशाच्या स्वातंत्र्यलढ्यात राष्ट्रप्रेमाने लढलेले सुधामयबाबू, त्यांचा मुलगा सुरंजन, त्यांची कन्या माया (निलोचना), त्यांची पत्नी किरणमयी अशा चारजणांच्या कुटुंबावर कोसळलेल्या संकटाची ही कथा आहे.

धर्म आणि देश या गोष्टीमधून काय पसंत करायचे असा मूलभूत प्रश्न उपस्थित करून या कादंबरीने तत्त्वज्ञानालाच हात घातला आहे.

मूलतत्त्ववादी आपल्या कुटुंबाचा छळ करतात तरीही देशप्रेमाने, आदर्शवादाने भारवलले हे कुटुंब जातीय सलोखा व्हावा म्हणून प्रयत्न करते. पण परिस्थिती विकोपाला गेली, हिंदूंची मानखंडना झाली आणि अखेर बांगलादेश सोडून भारतात येण्याचा निर्णय घ्यावा लागला. हा प्रकार लज्जास्पद होता.

अत्यंत प्रखर वास्तवादावर आधारित अशी ही कादंबरी मूलतत्त्ववाद्यांची रक्तपिपासू वृत्ती आणि आधुनिक काळातील हिंसाचाराचं प्रत्ययकारी चित्रण करते आणि वाचकाला अंतर्मुख करते.

पृष्ठे : २५६ किंमत : १२५
सभासदांना : ९४०. पोस्टेज : १५०.

मंदिरा

एका मनस्वी स्त्रीचे नागमाडी जीवन

मूळ लेखक : सुनील गंगोपाध्याय अनुवाद : तारा पंडित

प्रसिद्ध बंगाली लेखक सुनील गंगोपाध्याय यांच्या धूलिबदन या कादंबरीचा मंदिरा हा मराठी अनुवाद आहे. पाश्चात्य आणि भारतीय भाषांतील दर्जेदार साहित्य मराठी साहित्य रसिकांप्रत पोहोचविण्याचे महत्वाचे काम ही अनुवादित पुस्तके करत असतात. एरवी नावाने किंवा संदर्भानेच माहित असणारे साहित्य, भाषिक ज्ञानाअभावी (आणि उपलब्धीची शक्यता कमी असल्याने) अन्य भाषिकांना दूरस्थच राहते.

भारतीय भाषापैकी बंगाली भाषा साहित्यदृष्टीने अतिशय संपन्न आहे. बंगाली प्रतिभावंतांनी भारतीय साहित्य संस्कृतीमध्ये मोलाची भर घातली आहे. सुनील गंगोपाध्याय यांचे नांव या साहित्यकारांमध्ये महत्वाचे ठरणारे आहे.

धूलिबदनमध्ये त्यांनी संपूर्णपणे वेगळ्या विषयाला स्पर्श केला आहे. वस्तुतः मंदिरा या कादंबरीच्या नायिकेच्या जीवनातील नागमाडी वाटा - वळणे या कादंबरीत चित्रित झाली आहेत. ही मंदिरा लौकिक अर्थाने कोणी असामान्य स्त्री नाही. परंतु तिचे वेगळ्या तऱ्हेने जगलेले जीवन, आणि कादंबरीच्या उत्तरपर्वात तिच्या जीवना भोवती बंगाली

ग्रामीण भागातील अनेक लहानमोठे सामाजिक प्रश्न सामर्थ्याने चित्रित झाले आहेत, त्यामुळे कादंबरीला एक सखोल परिमाण मिळते.

लंडनमधील एम.पी. ची सुखवस्तू भारतीय पत्नी, मधूनच मुलांची आठवण काढणारी माता इथपासून पर्यावरणासाठी आणि गरीब जनतेच्या मानवी हक्कांसाठी लढणारी मंदिरा, हा प्रवास विलक्षण आहे.

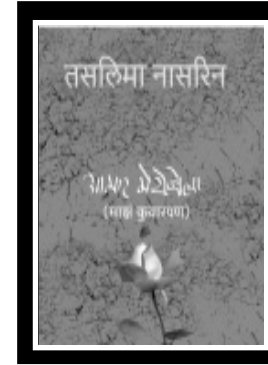
पृष्ठे : २१२ किंमत : १२५०.
सभासदांना : ९४००. पोस्टेज : १५००.

आमार मेयेबेला

तसलिमा नासरिनच्या कौमार्यातले उद्ध्वस्त भावविश्व

मूळ लेखिका : तसलिमा नासरिन अनुवाद : मृणालिनी गडकरी

तसलिमा नासरिन या बंगाली लेखिकेचे नाव गेली काही वर्षे जगभर गाजत आहे. सलमान रश्दीप्रमाणे तसलिमा नासरिनवरही देश सोडून जाण्याची वेळ आली. आपल्या लज्जा या कादंबरीत बंगालमधील हिंदू शेजाऱ्यांवर झालेल्या अत्याचाराचे वर्णन केल्यामुळे तिला ही शिक्षा टोठावण्यात आली होती. आपली मते अभ्यासपूर्ण रीतीने, ठामपणे, निर्भीडतेने मांडणे हे तसलिमांच्या विचारसरणीचे बलस्थान आहे. तसलिमा अशा कशा घडल्या याचे उत्तर आपल्याला त्यांचे 'आमार मेयेबेला' वाचून मिळते.

आमार मेयेबेला म्हणजे 'माझा मुलगीपणाचा काळ'. वयाच्या तेरा-चौदा वर्षापर्यंतच्या आठवणी या पुस्तकात आहेत. तिचे कुटुंब या लेखनातून वाचकांपुढे उभे राहते. त्यात कोठेही उदात्तीकरण केलेले नाही. व्यक्तिमत्त्वाचे वास्तव दर्शनच घडवलेले आहे.

तसलिमाचे वडील रजब अली डॉक्टर आहेत. देखणे, बुद्धिवादी, अहंकारी आहेत. स्वतःच्या पुरुषपणाचा त्यांना अभिमान आहे. तर आई कुरूप, कमी शिकलेली आहे. आपला नवरा कधीही आपल्याला तलाक देईल या भीतीने कायम धास्तावलेली आहे. या विजोड जोडप्याला चार मुले आहेत. तसलिमा स्वतःचे पूर्वायुष्य, त्यातील व्यक्ती, त्यांचे वागणे, बोलणे, स्वभाव विशेष याबद्दल औचित्य-अनौचित्याचे दडपण न ठेवता लिहिते. तसलिमांच्या व्यक्तिमत्त्वात आणि तिच्या पारिवारिक ताण्याबाण्याचा प्रभाव मोठाच पडलेला आहे. तसलिमांचे संवेदनशील मन पानोपानी प्रकट होते. तीच या लेखनाची खरी ताकद आहे. प्रत्येक प्रसंगातून तसलिमांचं बंडखोर व्यक्तित्व वाचकाला जागवत राहते.

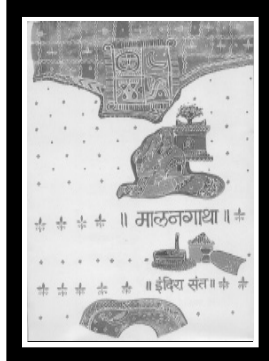
पृष्ठे : २९५ किंमत : २००
सभासदांना : १५०००. पोस्टेज : २०००.

मालनगाथा

लोकसाहित्यातील अनमोल ठेवा

लेखिका : इंदिरा संत

ज्येष्ठ कवयित्री इंदिरा संत यांनी लोकसाहित्यातील एक अनमोल ठेवा 'मालनगाथा' या नावाने सादर केला आहे. इंदिराबाई कळत्या वयापासून ओवारापातील काव्य ऐकत आल्या. त्यातील सौंदर्य, काव्य, स्त्रीच्या मनोभावनांचा आविष्कार त्यांना समृद्ध अनुभव देत राहिले, त्यामुळे मिळतील तेथून हे काव्यधन वेचण्याचा व लिहून ठेवण्याचा त्यांना छंदच लागला. या सर्व औव्यांचे संकलन करून, त्याचे विषयवार भाग पाडून त्यावर रसग्रहणात्मक टीपा लिहून ही मालनगाथा सिद्ध केली आहे.

लोकसाहित्यातील मूळ कवयित्री मालन आपले नाते निसर्गाशी जोडून आहे. सहकार, सहयोग, सहिष्णुता या त्रिसूत्रीवर स्त्री-जीवन आधारलेले असते. कुटुंबाला मायेने बांधून ठेवताना, कामाचे डोंगर उपसताना तिने सहजपणे, उत्स्फूर्तपणे गायलेले काव्य तिच्या मनाचे गुज उकलते. नाते संबंधातील नाजूक बंध त्यातून व्यक्त होतात.

यंत्रयुगाने नवीन विचारांच्या आदानप्रदानाने स्त्रीचे आयुष्य बदलून गेले. जात्याबरोबर नातीही चालली. स्त्रीच्या शारीरिक कष्टांची क्षमताही गेली. तरीही पूर्वीच्या दुःखाची जागा आता नवीन समस्यांनी घेतली आहे. त्या वेगळ्या रूपात प्रकट होऊन त्यांच्याही ओव्या बनल्या पाहिजेत. म्हणूनच आपल्या स्त्रीचा जो इतिहास या गाथांमधून प्रगट झाला आहे, तो नवीन पिढीतील स्त्रीला कळायलाच पाहिजे. तथाकथित शिक्षणाचा कसलाच संस्कार नसलेल्या प्रतिभावंत मालनेंनी जी अंतस्फूर्त रचना केली आहे तिचे मोल फार मोठे आहे.

पृष्ठे : २६० किंमत : १६० रु.

सभासदांना : १२० रु. पोस्टेज : १५ रु.

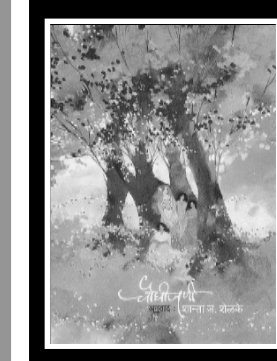
चौधीजणी

स्नेहाळ शैलीतील रसाळ कादंबरी

मूळ लेखक : लुईसा मे अल्काँट अनुवाद : शान्ता शेळके

एक व्यासंगी तत्त्वनिष्ठ आणि परोपकारी पण जगाच्या दृष्टीने अव्यवहारी असलेले मिस्टर मार्च आणि त्यांना साथ देणारी त्यांची सुसंस्कृत; सामाजिक ऋण मानून त्याकरिता झटणारी पण जागरूक माता मिसेस मार्च यांच्या चार मुलींच्या वाढत्या वयाबरोबर होणाऱ्या शारिरीक, बौद्धिक व मानसिक विकासाची ही कथा.

लहानसहान घटनाप्रसंगातून निर्माण होणारी सुखदुःखातील मनोवस्था अलवारपणे वाचकांपुढे उलगडत जाते. आशा निराशेच्या हेलकाव्याने मनाची होणारी दोलायमान स्थिती व वेळोवेळी येणाऱ्या कडुगोड अनुभवातून होणारी जीवनाची वाटचाल लेखिकेने समरसून केली आहे. या चार बहिणींच्या स्वभावात वेगळेपणा असूनही त्यांना बांधून ठेवणारा जिवाळ्याचा; प्रेमाचा धागा चिवट आहे आणि त्याची वीण घट्ट आहे. या मुली आपापली लग्न ठरवतात, करतात. त्यांची मुलंबाळ, त्यांचं संगोपन, त्यांचा वेगळेपणा पण एकमेकीत गुंतून गेलेला जीवनमार्ग यांचा सुरेख मेळ या कादंबरीत जमवलेला आहे. मुलींच्या विचार, विकारांचे, कर्तृत्वाचे सर्व टप्पे योग्य घटनाप्रसंगातून भावनिक आंदोलनातून दाखवून लेखिकेने एका सुसंस्कारित, प्रामाणिक व कष्टाळू कुटुंबाचे नमुनेदार दर्शनही घडवले आहे.

ओघवत्या भाषेतील स्नेहाळ शैलीतील ही कादंबरी वाचकाला गुंतवून ठेवते. अनुवादात शान्ताबाईंनी आपल्या रसाळ भाषेने कथेच्या गाभ्याला तरल स्पर्श करून तिचे मराठीपण वाक्यावाक्यातून वाहते ठेवले आहे.

पृष्ठे : ५७६ किंमत : ३०० रु.

सभासदांना : २२५ रु. पोस्टेज : २० रु.

कांचनगंगा

स्नेहाळ शैलीतील रसाळ कादंबरी

लेखिका : माधवी देसाई

मानवी समाजजीवनात कलावंतांना अनन्यसाधारण महत्त्व आहे. थोर कलावंतांच्या कलाकृती समाजाची अभिरूची घडवत असतात. समृद्ध करत असतात. कलेला समृद्ध करणारी कलावंतांची उज्वल परंपरा महाराष्ट्रात आहे.

अशा परंपरेतील तीन महान कलावंत स्त्रीयांवर आधारलेली ही कादंबरी. अंजनीबाई मालपेकर, हिराबाई बडोदेकर व सुरंगा मुळगांवकर या स्त्रियांच्या जीवनावरील ही कादंबरी वाचकांना वेगळा अनुभव देते

अंजनीबाई मालपेकर श्रेष्ठ गायिका, हिराबाई पेडणेकर पहिली स्त्री नाट्यलेखिका व संगीतकार तर सुरंगा मुळगांवकर राजा रविवर्मा या श्रेष्ठ चित्रकाराची प्रेरणा ठरल्या. या तिघींचे जीवन अतिशय वेगळ्या प्रकारचे होते. यशाच्या कांचन गंगेप्रत पोहोचताना या तिघींचे जीवन अनेक चढणी उतरणी करीत गेले.

तरीही माधवी देसाईना प्रतिपाद्य आहे ते अंजनीबाई मालपेकरांचे जीवन. कलेच्या चारित्र्यसंपन्न वाटेवरून चालता, चालता वैराग्यमार्गावर थांबलेली ही साक्षात स्वरसाधना म्हणजे अंजनीबाई मालपेकर.

अत्युच्च यश अनुभवलेल्या कलावंतांचं मन उदात्तेचा शोध घेऊ लागल्यावर अधिकच समृद्ध बनत जातं. स्वरांपलिकडच्या इश्वरीय तत्त्वाचा शोध घेत घेत ते अत्युच्च पातळीवर पोहोचतं. अशाच एका उत्क्रांत, उदात्त होत गेलेल्या जीवनाचा प्रवास या कादंबरीत अत्यंत हृद्यपणे रंगवला आहे.

पृष्ठे : ५७६ किंमत : १५० रु.

सभासदांना : ११३ रु. पोस्टेज : १५ रु.

आपले सौंदर्य आणि त्याची निगा

स्नेहाळ शैलीतील रसाळ कादंबरी

मूळ लेखिका : ब्लॉसम कोच्चर अनुवाद : मीना टाकळकर

आपण प्रत्यक्षात आहोत त्याहून अधिक सुंदर आणि आकर्षक कशा दिसू, याविषयी आजकालची तरुण स्त्री अत्यंत जागरूक झालेली आहे. विश्वसुंदरीच्या स्पर्धेत भारतीय तरुणी मानाचे स्थान पटकावीत आहेत. त्यामुळे आपली सौंदर्याविषयीची जाणीव अधिकच तीव्र झालेली आहे.

या संदर्भातल्या तरुणींच्या प्रकट-अप्रकट सर्व समस्या लक्षात घेऊन त्यांवरचे उपाय आणि उपचार यांचं विस्तृत विवरण करणारं आपले सौंदर्य आणि त्याची निगा हे सोप्या-सुबोध भाषेत सिद्ध केलेलं, अप्रतिम असं पुस्तक आहे.

या पुस्तकात त्वचा, केस आणि शरीर असे तीन प्रमुख विभाग आहेत.

पहिल्या विभागात केसांचं सौंदर्य कसं वाढवावं, त्यांची निगा-निगराणी कशी ठेवावी; दुसऱ्या विभागात त्वचेची काळजी कशी घ्यावी; आणि तिसऱ्या विभागात संपूर्ण शरीर तजेलदार, बांधेसूद

आणि आरोग्यपूर्ण कसं ठेवावं, याचा विस्तृत ऊहापोह केलेला आहे.

शोडक्यात, शरीरसौंदर्य आणि त्याबाबतच्या समस्यांचं निराकरण कसं करावं, कोणत्या गोष्टी टाळाव्या, आहाराबाबत काय काळजी घ्यावी, अशा समस्या निर्माण होऊच नयेत यासाठी कोणते उपाय योजावेत, याविषयी सुयोग्य मार्गदर्शन करणारं हे पुस्तक आपल्या व्यक्तिमत्त्वाबद्दल जागरूक असणाऱ्या प्रत्येक तरुणीनं सतत हाताशी ठेवावं असं आहे.

पृष्ठे : १९२ किंमत : १०० रु.

सभासदांना : ७५ रु. पोस्टेज : १५ रु.

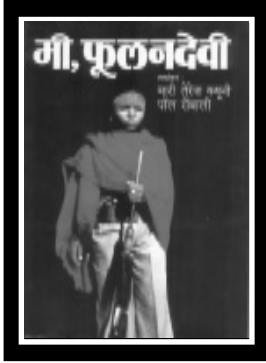
मी, फूलनदेवी

नितळ प्रामाणिक आत्मकथनाचा उत्तम अनुवाद

अनुवाद : डॉ. प्रमोद जोगळेकर

हे फूलनदेवीचे आत्मकथन आहे. वर्णनामधील नितळपणा, साथी ओघवती भाषा व विलक्षण चीड मनात ठेऊन जगणारी फूलनदेवी - या सर्व वैशिष्ट्यांमुळे हे पुस्तक वाचकाला झपाटून टाकते.

मारी तेरेज ल्यूनी व पॉल रॉंबाली हे मूळ शब्दांकनकर्ते. मुळात चरित्र आत्मचरित्र हा अवघड प्रकार. त्यातून फूलनसारख्या अक्षरशत्रू बाईंचं आत्मकथन शब्दांकित करणं

म्हणजे आव्हानच. अत्याचाराची शिकार होणाऱ्यांच्या अन्यायाला वाचा फोडणारी, अत्याचारी लोकांना शासन करू पाहणारी फूलन आणि स्वतः असंख्य अत्याचारांचा बळी ठरलेली तरीही जिद्दीने जगत राहणारी फूलनदेवी असे तिच्या व्यक्तिमत्त्वाचे अनेक पदर आहेत. या आत्मकथनातून ते आपोआप व प्रभावीपणे वाचकांसाठी उलगडत जातात. सर्वसाधारण मध्यमवर्गीय वाचकांच्या दृष्टीने फूलनदेवी म्हणजे डाकू ही जी प्रतिमा मनात असते त्या प्रतिमेला हे आत्मकथन वाचल्यावर तडा जातो.

माणूस असण्याचा हक्क फूलनदेवी मागत आहे. आपल्याला शांतपणे जगायचे आहे असे ती सांगते.

देवीला मानणारे आस्तिक मन, स्त्रीत्वाचा अर्थ शोधू पाहणारं मन हे सर्व हे आत्मकथन वाचल्यावर जाणवत राहते. या पुस्तकात शेवटी दिलेले नकाशे व मध्ये दिलेली छायाचित्रे यामुळे पुस्तक वेधक झाले आहे. आपल्याला मादीसारखे वागवणाऱ्यांचा सूड घेणारी फूलनदेवी स्वभावातल्या अनेक बारकाव्यांमुळे, व्यक्तिमत्त्वाने असणाऱ्या विविध पदरांमुळे चांगलीच लक्षात राहते.

पृष्ठे : ४०० किंमत : २५० रु.

सभासदांना : १८८ रु. पोस्टेज : २० रु.

चालू वर्ष हे महिला वर्ष म्हणून साजरे केले जात आहे. या निमित्ताने जगभरामध्ये स्त्रियांच्या समस्यांवर विविध दृष्टिकोनातून विचारमंथन केले जात आहे. आज आपल्या समाजात विविध क्षेत्रात उच्च दर्जाचे कार्य करून आपला स्वतंत्र ठसा उमटवणाऱ्या अनेक कर्तृत्ववान स्त्रिया वावरताना दिसतात. त्यांनाही सामान्य

स्त्रियांप्रमाणे किंबहुना अधिकच समस्यांना तोंड द्यावे लागते. हे सर्व करत असताना त्यांची स्त्रीमुक्तीविषयी व एकूणच स्त्रीजीवनाविषयी काही विशिष्ट मतं बनतात. काही नामांकित व्यक्तींची मते प्रातिनिधिक असे चार प्रश्न विचारून जाणून घेण्याचा हा प्रयत्न.

प्रश्न १. आपल्या दृष्टीने स्त्री-मुक्तीची व्याख्या काय?

२. आजपर्यंत प्रसिद्धी माध्यमांतून प्रक्षेपित झालेल्या स्त्री-जीवनाबद्दल आपले मत काय?

३. आपणास कोणता वाङ्मयप्रकार अधिक आवडतो?

४. आपल्याला आवडलेली मराठीतील साहित्यकृती कोणती?

मृणालिनी गडकरी - तसलिमा नासरिन यांच्या पुस्तकांच्या अनुवादिका

१) स्त्री-मुक्तीची एकच व्याख्या करणे शक्य नाही. व्यक्ती, काल आणि परिस्थिती ह्यांच्यानुरूप ती बदलत जाईल. माझ्या मते स्त्रीला एक माणूस म्हणून उत्तम रीतीने जगता आले तर स्त्री मुक्त झाली असे म्हणता येईल. ह्यासाठी स्त्रीने सक्षम होणे आणि समाजाने तिला एक पूर्ण व्यक्ती म्हणून स्वीकारणे आवश्यक आहे. सर्व बंधने झुगारून दिल्याने स्त्री मुक्त होऊ शकत नाही. योग्य बंधनाशिवाय स्वातंत्र्य म्हणजे स्वैरता, तेव्हा स्त्रीने एक संपूर्ण 'स्त्री-माणूस' होऊन उत्तमरीतीने जगणे म्हणजेच स्त्री-मुक्ती.

२) माझ्या मते प्रसिद्धी माध्यमांतून दाखवले गेलेले स्त्री-जीवन हे काही अपवाद वगळता, अतिशय भडक, वास्तवाला सोडून, अतिशयोक्तिपूर्ण असे आहे. भारतीय संस्कृतीला सोडून त्याचे चित्रण झाले आहे असे अनेक वेळा जाणवते. म्हणूनच ते समाधानकारक नाही.

३) मी अलीकडे बंगाली भाषेतील काही कादंबऱ्या वाचल्या. त्या 'क्लासिक' (उत्कृष्ट) ह्या सदरात मोडणाऱ्या होत्या. त्यामुळे क्लासिक कादंबरी ही वाङ्मयप्रकार मला आवडायला लागला आहे.

४) श्री. राम पटवर्धन ह्यांनी अनुवादीत केलेली 'पाडस' ही कादंबरी.

मृणालिनी गडकरी

८अ, कांचनबन, सेनापती बापट मार्ग, पुणे-१६

जाई निंबकर - मराठी व इंग्रजी कथा,कादंबरी लेखन

१) स्त्रीमुक्तीऐवजी कुणाचीही मुक्ती ह्याची व्याख्या करणे मला आवडेल. इतरांच्या हक्कांवर आक्रमण न करण्याच्या मर्यादेत आपल्या इच्छेनुसार आणि सदसद्विवेकबुद्धीनुसार जगता येणे म्हणजे मुक्ती. प्रत्येकाला अनैसर्गिक बंधनापासून मुक्ती मिळावी. इथे अनैसर्गिक म्हणजे सांस्कृतिक चौकटीमुळे घातली जाणारी बंधने असा अर्थ अभिप्रेत आहे. ती जर एखाद्याला मान्य नसली तर झुगारून देण्याचे स्वातंत्र्य म्हणजे मुक्ती.

२) मी टी.व्ही आणि रेडिओ फारसा बघत/ऐकत नाही, पण थोडाफार बघते त्यातून आणि जाहिरातीतून प्रामुख्याने स्त्रीची पारंपरिक भूमिकाच चित्रित केली जाते. तिने पुरुषासाठी सुंदर दिसणे, उत्तम गृहिणी असणे हेच महत्त्वाचे आहे. मुलीचं काहीही धडपण करून लग्न करून देणे हे आई-बापांच्या आयुष्याचं ध्येय असणं, वांझपणाचा शिक्का बसणे ही बाईच्या लेखी सर्वात भयंकर शोकांतिका असणं ह्यांतून कुठलीच कथा/जाहिरात सुटत नाही. परंतु समाजात बहुसंख्य लोक जर हीच मूल्ये मानित असतील तर त्यांचे प्रतिबिंब प्रसिद्धी माध्यमांत पडणे आश्चर्यकारक नाही.

३) माझा आवडता वाङ्मयप्रकार कादंबरी आहे.

४) अलीकडे आवर्जून नाव घ्यावं अशी साहित्यकृती माझ्या वाचनात आलेली नाही.

जाई निंबकर

निंबकर सीडस, लोनांद रोड, जिंती ब्रिजजवळ, फलटण (जि. सातारा)

उमा कुलकर्णी - साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त अनुवादिका

१) मनात अहंगंड येऊ न देता स्त्रीला 'स्त्री म्हणजे काही तरी कमीपणाचे' हा न्यूनगंड काढून टाकता आला पाहिजे. हा गंड जितक्या प्रमाणात निपटून काढता येईल, तितक्या प्रमाणात स्त्री मुक्त होईल असं मला वाटतं.

२) काही स्त्रियांच्या मुलाखतींमधून स्त्री-जीवनाचे चांगले पैलू समोर येत असले तरी बहुतेकवेळा प्रसिद्धी-माध्यमे हे काम योग्य प्रकारे करत नाहीत. ही माध्यमे अनेकवेळा स्त्री-देहाचा वापर एखाद्या आकर्षक खेळण्यांप्रमाणे करताना दिसतात. स्त्री-मुक्तीचा प्रश्नही केवळ आर्थिक आणि लैंगिक 'मुक्ती'शी जोडून तोही अत्यंत बटबटीतपणे, अत्यंत सोपेपणानं सोडवला जातो. ज्या 'आतून' मुक्तीची अपेक्षा आहे, तिच्याकडे फारच क्वचित लक्ष दिलेले आढळते.

३) कादंबरी आणि आत्मचरित्रे. कारण या दोन्ही वाङ्मयप्रकारांमध्ये जीवन-विषयक चिंतन मांडायला बराच वाव असतो. अशा चिंतनामधून व्यक्त होणारा एखादा विचार आपल्यालाही संपूर्ण जीवनाकडे वेगळ्या दृष्टीनं पाहायला उद्युक्त करतो.

४) वयाच्या वेगवेगळ्या टप्प्यावर वेगवेगळ्या कलाकृती आपलं मन भारून टाकतात, त्या त्या वयाला ते भारावून जाणंही अत्यंत प्रामाणिक असतं. पण आज त्या कलाकृतींचं नावं 'आवडलेली कलाकृती' म्हणून घेणं योग्य ठरणार नाही. शिवाय मी सध्या तरी 'प्रत्येक कलाकृतीतलं काही आवडतं, काही आवडत नाही' अशा मनःस्थितीत आहे. त्यामुळे फक्त एखाद्या कलाकृतीचा उल्लेख करणे योग्य नाही.

उमा कुलकर्णी

१०९८, ११ ब, मॉडेल कॉलनी, पार्थ हेरीटेज, पुणे-४११०१६

मेहता मराठी ग्रंथजगत / जून २००१/४२

नवी स्पर्धा

लेखिकेचे व पुस्तकाचे नाव ओळखा व बक्षीस मिळावा.

खाली काही स्त्रीलेखिकांची खास वक्तव्ये उद्धृत केली आहेत. ही वक्तव्ये कोणाची आहेत व ती कोणत्या पुस्तकातून घेतली आहेत ते आपण ओळखायचे आहे.

या सर्व पुस्तकांचा परिचय आपणास 'ग्रंथजगत'ने घडवला आहेच. बरोबर उत्तर पाठवणाऱ्यांपैकी लॉट टाकून येणाऱ्या पहिल्या तीन स्पर्धकांना आपल्या पसंतीचे प्रत्येकी १०० रुपयांचे पुस्तक बक्षीस.

१. मोरेंना स्वतःपेक्षा इतरांचं दुःख जास्त वाटतंय आणि तुझ्या मुलीला एका लेखकाची बायको म्हणून ओळखतात ते काय कमी आहे? मोरेंना समाजात जी प्रतिष्ठा आहे ती का पैशात मोजता येते?
२. 'आयुष्याचा समजूतदार स्वीकार म्हणजे काय हे आता मला उमगलं आहे. सुखदुःखाची, मान-अभिमानाची सगळी आवरणं गळून माझ्यातली 'निखळ स्त्री'च फक्त मागे उरली आहे.'
३. "समजा, एखादा बाळ जन्माला आला, कोणाच्या पोटी जन्माला यायचं हे त्याच्या हाती नाही. मग ते हिंदु किंवा ख्रिश्चन असलं तर ते स्वर्गात जाईल की नरकात!"
४. "जी स्त्री स्वतः निर्णय घेते आणि त्यांच्या परिणामांना तोंड घायला सिद्ध असते तीच खरी समर्थ स्त्री."

मुदत १५ जुलै २००१ पर्यंत

आमचा पत्ता : मेहता मराठी ग्रंथजगत, १२१६ सदाशिव पेठ, पुणे ३०.

प्रिय रसिक वाचक,

आपण आमची अनेक दर्जेदार पुस्तके वाचली आहेत. नवीन पुस्तकांनाही आपणाकडून भरभरून प्रतिसाद मिळत आहे.

आपणास 'खास' आवडलेल्या आमच्या पुस्तकांबद्दलचा आपला अभिप्राय आम्हास महत्त्वाचा वाटतो. तरी आपला अभिप्राय कळवा. 'मेहता मराठी ग्रंथजगत' मध्ये 'रसिकांची आवड' मधून त्याची 'खास' दखल घेतली जाईल.

आमचा पत्ता — मेहता मराठी ग्रंथजगत

द्वारा मेहता पब्लिशिंग हाऊस,

१२१६, सदाशिव पेठ, धनश्री अपार्टमेंट, पुणे - ४११०३०

फोन : ४४७६९२४ फॅक्स : ०२० - ४४७५४६२

मेहता मराठी ग्रंथजगत / जून २००१/४३

एप्रिल २००१ स्पर्धा निकाल

जोड्या जुळवा

- १) भूमिकन्या : ग्रामीण स्त्री जीवनातील नाट्य, कारुण्य, शोषण, अन्याय यांची विविध रूपे.
- २) माझं माझ्यापाशी : काही खास व्यक्ती आणि घटना याबद्दलचं व. पु. काळे यांचे मनोज्ञ चिंतन.
- ३) एक एक पाऊल : जीवनात योग्य दिशेनं पाऊल उचलण्याकरिता केलेले मार्गदर्शन.
- ४) फॅक्टरी गेट : पुण्यातील गाजलेल्या कामगार आंदोलनाचे अंतःसूत्र प्रकट करणारी कादंबरी.
- ५) आठवणींचा मोहर : आठवणींच्या पक्ष्यांनी खांद्यावर अलगद बसून गायिलेल्या स्वरांकित लकेरी.

यशस्वी स्पर्धक

- १) प्रभात मेश्राम, मु. पो. लाखोली, ता लाखनी, भंडारा-४४१८०
- २) अमरजीत पारखी, सरकार नगर, लैन रेकॉर्ड कॉलनी, चंद्रपूर.
- ३) उ. र. गहाणकरी, ५५, नंदनवन, नागपूर-४४०००९

डिसेंबर २००० शब्दकोडे स्पर्धा निकाल

- पुस्तकाची नावे : १) चिंतनाच्या वाट २) प्रार्थना ३) हितगुज ४) वर्षा
५) ज्ञानदा निबंधमाला ६) महात्मा ७) भूमिकन्या ८) पैलू ९) फॅक्टरी गेट
१०) तीन दगडाची चूल

यशस्वी स्पर्धक : १) सौ. संध्या मनोज काटे

४४०/४१ नवी मंगळवार पेठ, पुणे-११

२) पी. व्ही कुलकर्णी

सीताबर्डी, नागपूर-४४००१२

३) सौ. सुनीता पडते

कीर्ती नगर, वडगाव बु. पुणे-४११०५२

यशस्वी स्पर्धकांचे अभिनंदन !

आपण आपल्या पसंतीची १००००.ची पुस्तके कळवावीत.

आमचा पत्ता : मेहता मराठी ग्रंथजगत, १२१६ सदाशिव पेठ, पुणे ३०.

फुले आणि काटे

आडव्या ओळीऐवजी उभं लिहून पाठवलं की छापलं जातं

विनोद किंवा कविता गाऊन म्हणणे याला जास्त मागणी असते. कविता गाऊन म्हणणे वाईट नाहीय; पण कविसंमेलन संपल्यावर प्रेक्षक कवीला 'तुमचा आवाज खूपच गोडय हो', अशी प्रतिक्रिया देत असेल तर बिचारी कविता पोरकी होते.

आज जी उदंड कविता लिहिणारे कवी आहेत, ते घुसळणीचं काम करतायत. त्यातून कदाचित उद्याचा महाकवी येईल. त्यामुळे एका दृष्टिकोनातून कवितेचा उदंडपणाही उपकारकच आहे. शेवटी काळाच्या कसोटीवर जे टिकतं, तेच अस्सल असतं.

कवितेच्या उदंडपणाला वर्तमानपत्रे आणि त्यांच्या पुरवण्या हेही एक महत्वाचं कारण आहे. राज्यपातळीपासून गावपातळीपर्यंत असंख्य वर्तमानपत्रं निघाली. साखर कारखाने, शिक्षण संस्था व जशा राजकारण्यांना सोयीच्या ठरल्या, त्याप्रमाणे बरेच महत्वाकांक्षी नेते वर्तमानपत्राकडे हक्काचं 'प्रचार कार्यालय' म्हणून बघू लागले. यातून बऱ्याच नव्या वर्तमानपत्रांचा जन्म झाला. या नव्या वर्तमानपत्रांना शर्यतीत टिकून राहण्यासाठी ईस्टमनकलर पुरवण्या देणं क्रमप्राप्त झालं. या पुरवण्या भरण्याकरिता प्रचंड मजकुराची गरज संपादकांना जाणवू लागली. यातूनच कवितेच्या वाट्याला पान-अर्धा पान जागा आली. ही जागा भरण्यासाठी हौशी कविता (कधी छयाचित्रासह) छापल्या जाऊ लागल्या. जागा भरणे हाच हेतू असल्यामुळे कवितेचा दर्जा ही गोष्ट गौण झाली.

आडव्या ओळींच्याऐवजी उभं लिहून पाठवलं की छापलं जातं, असं कळल्याबरोबर एकूण कवितालेखनाचा वेग वाढला. हे वर्तमानपत्र सामान्य वाचकांच्या हातात गेल्यानंतर त्याने कधी या कविता वाचण्याचा प्रयत्न केलाच तर तो बिचारा भांबावून गेला. एवढ्या अफाट रचनांना त्याला तोंड द्यावं लागलं.

त्यात पुन्हा पाण्याची बाटली किंवा वॉटर बॅगप्रमाणे स्वतःच्या कवितेची वही नेहमी जवळ बाळगणारी एक नवीन जमात निर्माण झाली. रेल्वेच्या डब्यात गर्दीवर मात करून पिशवीतली खेळणी काढून व्यवसाय करणाऱ्या माणसाप्रमाणे संधी मिळेल तिथे वही काढून कवितावाचन घडू लागलं. आमचा एक मित्र तर त्याची कविता आपण ऐकली तर चहा पाजायचा आणि ललित लेख ऐकला तर डोसा खाऊ घालायचा. या वर्तमानपत्रीय कवितेमुळं मराठी कवितेला भरघोस गुणात्मक प्राप्ती झाली नसली तरी या प्रकारातून कवितेला वाचक मिळण्यासाठी काही मदत झाली. शिवाय काही गंभीरपणे कवितालेखनाकडे वळणारे कवीही मिळाले.

कविसंमेलन आणि कवितावाचनाचे कार्यक्रम ही सुद्धा मराठी कवितेच्या दृष्टीने महत्वाची घटना आहे. रविकिरण मंडळाचे कवी काव्यगायन करायचे; पण कविता ऐकण्याची खरी गोडी लावली ती मंगेश पाडगावकर, विंदा करंदीकर आणि वसंत बापट या त्रयीने. महाराष्ट्रभर

कविता वाचत हे तीन कवी फिरले. या कार्यक्रमातून नक्कीच कवितेकडे रसिक ओढला गेला. अशा प्रकारचं काम आजही रामदास फुटाणे यांचा संच व अरुण म्हात्रे, अशोक नायगावकर ही कविमंडळी करतायत. या कार्यक्रमांना चांगला प्रतिसाद मिळतो. स्वाभाविकच, विनोद किंवा कविता गाऊन म्हणणे याला जास्त मागणी असते. कविता गाऊन म्हणणे वाईट नाहीय; पण कविसंमेलन संपल्यावर प्रेक्षक कवीला 'तुमचा आवाज खूपच गोडय हो', अशी प्रतिक्रिया देत असेल तर बिचारी कविता पोरकी होते. कदाचित या सर्व प्रकारांमुळे कविसंमेलनाला विरोध करणारी एक विचारधारा आपल्याकडे आहे. त्यांच्या मते, अशा कविसंमेलनामुळे कविता सवंग होते, याचा खरा प्रत्यय येतो, तो साहित्य संमेलनातील कविसंमेलनात.

नवोदितांचे कविसंमेलन तर भयंकर गोष्ट असते.

खेडोपाडी संतांचे अभंग भक्तिभावे मारुतीच्या पारावर म्हणण्याची आपली मौखिक परंपराही आपण बेशिस्त कविसंमेलनामुळे हास्यास्पद केली आहे. मुळात कविता योग्य प्रकारे वाचली गेली तर तिचा आशय जास्त चांगल्या प्रकारे रसिकापर्यंत पोहोचतो. त्यामुळे कवितावाचनाचे कार्यक्रम गंभीरपणे झाले तर उदंड रसिकही लाभण्याची शक्यता असते. आपल्याकडे कवितेसाठी अनेक पुरस्कार सुरु झालेले आहेत. बऱ्यापैकी कवीला कुठला न कुठला एखादा पुरस्कार मिळालेलाच असतो. चांगल्या कवितेचा सन्मान होणं, नव्या आश्वासक कवितेला प्रोत्साहन मिळणं, या गोष्टी आपण समजू शकतो; पण जेव्हा पुरस्कार प्रक्रियेची हेतुप्रधानता संशयास्पद ठरते, तेव्हा ती गोष्ट चांगल्या कवितेच्या वाढीसाठी मारक असते.

एखाद्या कवीला आपण मराठीतला महत्त्वाचा कवी म्हणत असतो, तेव्हा तो किती टक्के मराठी माणसापर्यंत पोहोचलेला असतो? म्हणजे पुन्हा एकदा चार लोकांनी चार लोकांसाठी लिहिलेले साहित्य असा तर प्रकार तो नाहीय. या संदर्भात एक सुंदर हिंदी वाक्य आहे, 'एक कवि कविता लिखकर उसे दूसरे कवि की जेब में डाल आता है, और समझता है कि वह उसने समाज को दे दी है। कमोबेश इसी विडंबना में वह अपनी रोटी खाता है...' अशा भ्रमातून बाहेर येण्यासाठी कवीने आत्मपरीक्षण करण्याची गरज आहे. कवीला वेळीच सावध करणारा समीक्षक, अभ्यासकही असू शकतो. त्यासाठी स्पष्ट आणि परखड समीक्षेची गरज असते; पण स्पष्टपणे दोष दाखविण्याऐवजी कुठल्याही कवितेला महान ठरवून स्वतःची लोकप्रियता (?) वाढवण्यामागे आजची समीक्षा अग्रेसर आहे.

मी जर कवितेला गंभीरपणे घेणारा नसेल तर निर्माण होणारी कविताही टिकाऊ असणार नाही. अर्थात, कुठलीही लेखन प्रक्रिया ही तपश्चर्याच असते. अशी तपश्चर्या करण्याची सद्बुद्धी आम्हा कवींना मिळो व मराठी कवितेचं चांगभलं होवो... हेच मागणं आजसाठी...

प्रा. दासू वैद्य,

बारवाले महाविद्यालय, जालना (महाराष्ट्र, १६ एप्रिल, २००१)

॥रसिक वाचकांना आवडणं॥

वाचकांसाठी आम्ही एक नवे सदर सुरु करित आहोत. वाचकमित्रहो, आमच्या प्रकाशनाच्या आपल्याला आवडलेल्या पुस्तकांबद्दलचे मत पत्ररूपाने कळवा. या पत्रांना शक्य होईल त्याप्रमाणे ग्रंथजगतच्या अंकात प्रसिद्धी दिली जाईल. वाचकांनी स्वतःचे नाव, पत्ता, शिक्षण व व्यवसाय इ. माहितीसह आपली मते कळवावीत.

आमचा पत्ता

मेहता मराठी ग्रंथजगत, १२१६ सदाशिव पेठ, पुणे-३०

ख्यातनाम इतिहासकार

'ख्यातनाम इतिहासकार' या ग्रंथात अरुण शौरी यांनी इतिहास संशोधकांच्या नावावर पुरोगामी विचारवंतांनी चालविलेल्या बनवाबनवीवर विदारक प्रकाश टाकला आहे. तथाकथित पुरोगामी विचारवंतांना जातीय दृष्टिकोनातून इतिहासकालीन घटनांचा विपर्यास केला असला तरी मुस्लिम राज्यकर्त्यांनी लिहिलेली आत्मचरित्रे उपलब्ध असल्याने इतिहासातील सत्य लपणार नाही. तैमूरने आपल्या Mallurat-1-Timuri or Turak या आत्मचरित्रात ११-१२-१३९८ रोजी आपल्या ताब्यात असलेल्या १ लाख मूर्तिपूजक लोकांची कशी कत्तल केली याचे रसभरित वर्णन केले आहे. प्रत्येक तुर्क शिपायाने त्याच्या ताब्यातील ५० ते १०० हिंदूंची कत्तल केली पाहिजे असा फतवा त्याने मौलवींच्या सांगण्यावरून काढला होता. तैमूरचा एक मंत्री मौलाना नासिरुद्दीन उमर याच्याबद्दल तैमूरने अभिमानाने सांगितले आहे की या पापभीरू माणसाने आपल्या आयुष्यात एक चिमणी देखील मारली नव्हती तथापि केवळ माझ्या आज्ञेचे पालन म्हणून त्याने आपल्या ताब्यातील १५ हिंदूंना कंठस्नान घातले. बाबरच्या आत्मचरित्रामध्ये त्याने हिंदुस्थानबद्दल काढलेले उद्गार सर्वपरिचित आहेत. नामवंत बंगाली इतिहासकार आर. सी. मुजुमदार व सर यदुनाथ सरकार यांनी क्रूर मुस्लिम आतातायी राज्यकर्त्यांची भलावण केलेली नाही. मुजुमदार यांच्या Delhi sultanate या ग्रंथात मुस्लिम राज्यकर्त्यांची अंगावर शहारे आणणारी क्रूर राजवट शब्दबद्ध केली आहे. महमद तघलखाने एका आदिवासी जमातीचे बंड मोडल्यानंतर त्याच्या नेत्याचे आंतडे काढून त्यात शिजवलेला भात घालून ते त्याच्या पत्नीकडे पाठविले होते. जदुनाथ सरकारांनी म्हटले आहे की मुसलमानी राज्यकर्त्यांनी भय व नयनरम्य वास्तू बांधल्या, प्रेक्षणीय स्थळे निर्माण केली याची भलावण करताना त्या जुलमी व लहरी राज्यकर्त्यांनी जे अनन्वित अत्याचार केले तेही लक्षात घेणे अगत्याचे आहे. नामवंत इतिहासकार शेजवलकर यांनी म्हटले आहे की मुस्लिम राज्यकर्त्यांनी आपल्या स्वार्थी हेतूसाठी इस्लामचा जरूर वापर केला पण ती इस्लामची सैद्धांतिक भूमिका नाही. अरुण शौरी उपक्रम अत्यंत स्तुत्य आहे.

रा. ब्य. जोशी

कोणार्क अपार्टमेंटस ब्लॉक नं १०३-अ वडवली
सेक्शन अंबरनाथ (पूर्व) ४२१५०१

I बुक क्लब १०ची नोंदणी चालू!

I बुक क्लब म्हणजे ग्रंथप्रेमी वाचकांचे आकर्षण
जगप्रसिद्ध इंग्रजी कादंबऱ्यांचे सरस मराठी अनुवाद आणि तेही निम्म्या
किंमतीत!

४० रु. भरा. I बुक क्लब १० चे आजच सभासद व्हा!

या बुक क्लबचे सभासद ४० रु. भरून होता येते. या क्लबअंतर्गत दरवर्षी गाजलेल्या
सहा इंग्रजी पुस्तकांचे अनुवाद प्रकाशित केले जातात. सभासद झाल्यास ही पुस्तके आपण
निम्म्या किंमतीत मिळवू शकता. जसजशी पुस्तके प्रकाशित होतील, तसतशी आपणांस
त्यासंबंधीची माहिती कळवली जाईल. आपण ही सर्व सहाही पुस्तके घ्यावयाची आहेत.

टी बुक क्लब ९च्या सभासदांना खास सवलत!

३१ जुलै २००१ पर्यंत आपण टी बुक क्लब १०साठी ३० रु. भरून सभासद
होऊ शकता.

टी बुक क्लब ९ मधील सर्व पुस्तके

१ले पुस्तक-द फिस्ट ऑफ गॉड

मूळ लेखक : फ्रेडरिक फोरसीथ अनु. : अनिल काळे
मूळ किंमत : ३०० रु. सभासदांना : १५० रु.

सर्व पुस्तके पोस्टेजसह ९६० रुपयांत!
प्रत्येकी पोस्टेज २० रु.

२रे पुस्तक-ज्युरॅसिक पार्क

मूळ लेखक : मायकेल क्रायटन अनु. : प्रमोद जोगळेकर
मूळ किंमत : २५० रु. सभासदांना : १२५ रु.

३रे पुस्तक-क्रोमोझोम - ६

मूळ लेखक : रॉबिन कुक अनु. : वैशाली जोशी
मूळ किंमत : ३५० रु. सभासदांना : १७५ रु.

४थे पुस्तक-द मिरॅकल

मूळ लेखक : आर्थर जेम्स अनु. : जयवंत चुनेकर
मूळ किंमत : ३०० रु. सभासदांना : १५० रु.

५वे पुस्तक-द लास्ट डॉन

मूळ लेखक : मारिओ पुझो अनु. : अनिल काळे
मूळ किंमत : ३५० रु. सभासदांना : १७५ रु.

६वे पुस्तक-डॉक्टर झिवागो

रक्कम मनीऑर्डर अथवा मूळ लेखक : बोरिस पास्तेनाक अनु. : आशा कदळे
झाफ्टद्वारा पाठवावी. मूळ किंमत : २५० रु. सभासदांना : १२५ रु.

मेहता मराठी ग्रंथजगत / जून २००१ / ४८

मेहता मराठी ग्रंथजगत

— अनुक्रमणिका —

संपादकीय	२
साहित्यवार्ता	५
श्रद्धांजली	१२
पुरस्कार	१९
पुस्तकांचा संक्षीप्त परिचय	
भूमिकन्या/दंड/गहाण पडलेली टेकडी	२१ ते २३
तीन दगडाची चूल/सिलेक्टिव्ह मेमरी	२४ ते २५
इट्स ऑलवेज पॉसिबल/गुंता सोडविताना	२६ ते २७
हितगुज/डायरी ऑफ अँन फ्रँक	२८ ते २९
नॉट विदाऊट माय डॉटर/आंधळी	३० ते ३१
अणसार/लज्जा/मंदिर/आमार मेयेबेला	३२ ते ३५
मालनगाथा/चौधीजणी/कांचनगंगा	३६ ते ३८
आपले सौंदर्य आणि त्याची निगा/मी, फुलनदेवी	३९ ते ४०
माझे मत	४१
फुले आणि काटे	४५
नवी स्थर्था	४३
निकाल	४४
वाचकांचा प्रतिसाद	४७

- ◆ जून २००१
- ◆ वर्ष पहिले
- ◆ अंक आठवा

- ✱ संपादक : सुनील मेहता
- ✱ कार्यकारी संपादक : शंकर सारडा
- ✱ संपादन सहाय्य : सुनीता दांडेकर
- ✱ अंकाची किंमत १० रु.
- ✱ वार्षिक वर्गणी ८० रु. तीन वर्षांची २०० रु. पाच वर्षांची ३०० रु.
- ✱ वार्षिक वर्गणी मनीऑर्डरने पाठवावी.
- ✱ प्रसिद्धी दरमहा १५ तारखेस

✱ मांडणी-अक्षरजुळणी : मेहता मुद्रक-प्रकाशक : सुनील मेहता,
मेहता पब्लिशिंग हाऊस १२१६ सदाशिव पेठ, धनश्री अपार्टमेंटस्, पुणे-३०.
फॅक्स : ०२०-४४७५४६२

या अंकातील लेखांतील मते ही त्या त्या लेखकांची असून त्यांच्याशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही.

मेहता मराठी ग्रंथजगत / जून २००१ / ४७